Rahul's ✔
Topper's Voice

AS PER CBCS SYLLABUS

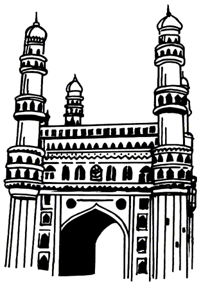

LATEST EDITION 2022

B.A, B.Sc, B.Com, B.B.A, B.S.W

SANSKRIT

III Year V Sem

- **Study Manual**
- **Solved Model Papers**
- **Solved Previous Question Papers**

Price ₹.129-00

Rahul Publications™
Hyderabad. Ph : 66550071, 9391018098

All disputes are subjects to Hyderabad Jurisdiction only

B.A, B.Sc, B.Com, B.B.A, B.S.W

SANSKRIT

III Year V Sem

Inspite of many efforts taken to present this book without errors, some errors might have crept in. Therefore we do not take any legal responsibility for such errors and omissions. However, if they are brought to our notice, they will be corrected in the next edition.

© *No part of this publications should be reporduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording and/or otherwise without the prior written permission of the publisher*

Price ` 129-00

Sole Distributors : ☎ : 66550071, Cell : 9391018098

VASU BOOK CENTRE

Shop No. 2, Beside Gokul Chat, Koti, Hyderabad.

Maternity Hospital Opp. Lane, Narayan Naik Complex, Koti, Hyderabad.
Near Andhra Bank, Subway, Sultan Bazar, Koti, Hyderabad -195.

विषयानुक्रमणिका

SEMESTER - V

Unit - I

1. मधुरोपदेशः **(गंगादेवीः)**

2. अलंकाराः

Unit - II

3. शिष्यानुशासनम् **(तैत्तरीयोपनिषद्)**

4. ब्रह्मशक्तिर्गरीयसि **(केनोपनिषद्)**

Unit - III

5. महाकविशास्त्रकारविभागः
   (पाणिनिः, कौटिल्यः, भरतमुनिः, भारविः, माघः, श्रीहर्षः)

6. संस्कृतसम्भाषणाभ्यासः

CONTENTS

Q.No. 1	मधुरोपदेशः (गंगादेवीः)	1 - 2
Q.No. 2	शिष्यानुशासनम् Annotations (ससन्दर्भ व्याख्यात)	3 - 7
Q.No. 3	महाकविशास्त्रकारविभागः (Q.No. 6, Q.No. 10)	8 - 19
Q.No. 4	अलंकारः (Q.No. 8)	20 - 26
Q.No. 5	ब्रहमशक्तिर्गरीयसि Annotations (ससन्दर्भ व्याख्यात)	27 - 30
Q.No. 6	महाकविशास्त्रकारविभागः	
Q.No. 7	मधुरोपदेशः (प्रतिपदार्थः)	31 - 60
Q.No. 8	अलंकाराः	
Q.No. 9	निबन्ध प्रश्नः	61 - 68
Q.No. 10	महाकविशास्त्रकारविभागः	
	संस्कृतसम्भाषणाभ्यासः	69 - 73

नमूना प्रश्न पत्र

नमूना प्रश्न पत्र – I	74 - 75
नमूना प्रश्न पत्र – II	76 - 77
नमूना प्रश्न पत्र – III	78 - 79

प्रश्न पत्र

मार्च - 2022	80 - 81
जून / जुलाई - 2022	82 - 83

FIFTH SEMESTER

According to New Syllabus

Scheme of Question Paper for Sanskrit Second Language, V Semester:-

Part-A = Four (4) to be answered form given six (6) small answer type questions (4 × 5 = 20).

Part-B = All questions (7, 8, 9, 10) long answer type questions with internal choice (4 ×15 = 60).

PART – A (4 × 5 = 20)

Answer any four questions. All questions carry equal marks.

1. A short essay question (A question be given here from मधुशेपदेशः).
2. Annotation/ सन्दर्भवाक्यम् (one annotation/सन्दर्भवाक्यम् should be given here from शिष्यानुशासनम्).
3. A short essay question (A question should be given from महाकविशास्त्रकारविभागः)।
4. Writing of लक्षणम्) and उदाहरणम् of अलंकारः (only one अलंकारः) (An अलंकारः should be given from अलंकारः)।
5. Annotation/ सन्दर्भवाक्यम् (only one) (one annotation/सन्दर्भवाक्यम् should be given here from ब्रहमाशक्तिर्गरीयसि).
6. A short essay question (A question should be given here महाकविशास्त्रकारविभागः).

PART – B (4 × 15 = 60)

7. Explain any two of the following श्लोकाः with word to word meaning.

   (Four Slokah श्लोकाः Should be given here from मधुरोपदेशः).
8. Writing of लक्ष्यलक्षण समन्वयः of two अलंकाराः (Four अलंकाराः Should be given here from अलंकाराः)
9. Write an essay on any one of the following. (Two essay type questions one from each lesson of Unit-II are to be given here).
10. Two essays on poets. (Four questions should be given from महाकविशास्त्रकारविभागः)

Q.No. 1 गंगादेवी

INTRODUCTION OF GANGA DEVI

कविपरिचयः

Gangadevi was the Princes of warangal, and she was a great poetess in Vijayanagara empire in 14th century. She was also called as "Gangambika". Hariharaya and Bukkaraya, two brothers established Vijayanagara empire in 1336. "Veerakamparaya" was the son of Bukkaraya. He become the king of Vijayanagara empire after his father. The present poetess Gangadevi was married to the king Veerakampara.

About the education of Gangadevi. She studied from her childhood, under a great pandit named "Vishvanatha", who was a poet in the royal court of the king Pratapadurga, and the writer of drama 'Savgantikaparinaya', and under "Agasthya Pandita" who was the author of "Krishna Charitam".

Gangadevi wrote many Kavyas in Sanskrit. One of the famous kavya she wrote is "Madhura Vijayam" (**मधुर विजयम्**) which contains nine cantos. This Kavya is also called as "Veera Kamparaya Charitam". The hero in this Kavya is her husband Veerakamparaya. Here the Poetess describes about the victories gained by her husband especially about the victory over Madhura. The lesson "Madhuropadesha" is extracted from 3rd canto of "Madhura Vijayam". Bukkara instructs about rules of administration in pleasant manner to his son before crown coronation.

Rahul Publications

గంగాదేవి

కవిపరిచయం

గంగాదేవి ఓరుగల్లు (వరంగల్) యొక్క రాజకూర్తె. 14వ శతాబ్దం నందు విజయనగర సామ్రాజ్యమున మహాకవయిత్రిగా ప్రఖ్యాతిని గావించెను. ఈమెకు “గంగాంబిక” అనేది మరొక పేరు. క్రీ.శ. 1336 వ సంవత్సరములో హరిహరాయ బుక్కరాయ అను సోదరులు విజయనగర సామ్రాజ్యమును స్థాపించారు. వీరి తరువాత బుక్కరాయ కుమారుడైన “వీరకంపరాయలు” విజయనగర సామ్రాజ్యానికి రాజ్య పదవిని పొందెను. ఇతని భార్యనే గంగాదేవి.

యువరాణియైన గంగాదేవి బాల్యము నుండియే కాకతీయ ప్రతాపరుద్రుని యొక్క ఆస్థానకవి మరియు సౌగంధికాంపహరణం నాటక కర్త అయిన "విశ్వనాథ" వద్ద మరియు "కృష్ణచరితము" అనే గొప్ప గ్రంథము యొక్క కర్తయగు "అగస్త్యపండితుని" వద్ద విద్యాభ్యాసము చేసి గొప్ప పాండిత్యమును సంపాదించెను.

గంగాదేవి వీరరసము. కలిగిన ప్రధానమైన తొమ్మిది (9) సర్గాలతో కూడినటువంటి కావ్యము "మధురవిజయము" ను రచించెను. ఈ కావ్యముకే "వీరకంపరాయ చరితం" అనే పేరు కూడా వున్నది. ఈ కావ్యము యందు వీరకంపరాయైన, ఈమె భర్తనే నాయకుడు. దీని యందు అతని విరోచిత కార్యములు, ప్రధానముగా తమిళనాడు యందు వున్న మధురా నగరముపై ఇతని యొక్క దిగ్విజయము రమణీయముగా వర్ణింపబడెను. అందుకే ఈ కావ్యమునకు **(मधुरविजयम्)** అనే పేరు సార్థకమవుచున్నది. ప్రస్తుత పాఠ్యభాగము "మధురోపదేశం", 'మధురవిజయము' యొక్క మూడవసర్గ నుండి స్వీకరించబడినది. ఈ పాఠ్యము నందు బుక్కరాయలు తన కుమారుడైన వీరకంపరాయలుకి అతన పట్టాభిషేకం ముందు రాజ్య పరిపాలన గురించి ఉపదేశించేను మధురంగా, అందుకని ఇది "మధురోపదేశము".

Rahul Publications

Q.No. 2 शिष्यानुशासनम् । Annotations (ससन्दर्भ व्याख्यात)

1. सत्यं वद । धर्मं चर ।

సత్యం వద. ధర్మం చర |

Satyam vada. Dharmam Chara |

कविपरिचय : The above line is taken from the lesson ''शिष्यानुशासनम्'' This lesson is a part of Krishna Yajurveda ''कृष्ण यजुर्वेद''. of Taittariyaopanishad ''तैत्तरीयोपनिषद्'

सन्दर्भ : In olden days students used to have education in vedas. After completing the education of vedas the master gives instructions to the students, which is useful to the student's future life to live correctly. In same context master gave instructions to students.

भाव : Always tell the truth. Always follow the reighteous path.

కవిపరిచయం : ప్రస్తుత వాక్యము "శిష్యానుశాసనము" అనే పాఠ్యభాగము నుండి గ్రహించబడినది. ఈ పాఠము "కృష్ణయజుర్వేదము అనే భాగము నుండి "తైత్తరీయో పనిషత్" నుండి గ్రహించబడినది.

సందర్భం : పురాణ కాలమున విద్యార్థులు వేద పఠనము, వేదాధ్యయనము చేసేవారు, ఆ వేదాధ్యయనము అనంతరము గురువు శిష్యుని యొక్క భవిష్యజీవనమునకు అవసరమైన ఉపదేశములు ఇచ్చేవారు. ఈ ఉపదేశమును చేస్తున్న సందర్భము లోనిది ఈ వాక్యము.

భావము : ఎప్పుడూ సత్యమునే మాట్లాడుము. ధర్మమునే ఆచరించుము.

2. मातृदेवो भव

మాతృదేవోభవ |

Matrudevo Bhava |

कविपरिचय : The above line is taken from the lesson ''शिष्यानुशासनम्'' This lesson is a part of Krishna Yajurveda ''कृष्ण यजुर्वेद''. of Taittariyaopanishad ''तैत्तरीयोपनिषद्'

Rahul Publications

सन्दर्भ : In olden days students used to have education in vedas. After the education of vedas the master used to give instructions to the students, which is useful to the student's future life to live correctly. In same context master gave instructions to students.

भाव : Treat your mother as God. Mother should be given respect as a Godess. That means, the greatest respect should be showed towards mother.

కవిపరిచయం : ప్రస్తుత వాక్యము "శిష్యానుశాసనము" అనే పాఠ్యభాగము నుండి గ్రహించబడినది. ఈ పాఠము "కృష్ణయజుర్వేదము అనే భాగము నుండి "తైత్తరీయోపనిషత్" నుండి గ్రహించబడినది.

సందర్భం : పురాణ కాలమున విద్యార్థులు వేద పఠనము, వేదాధ్యయనము చేసేవారు, ఆ వేదాధ్యయనము అనంతరము గురువు శిష్యుని యొక్క భవిష్యజీవనమునకు అవసరమైన ఉపదేశములు ఇచ్చేవారు. ఈ ఉపదేశమును చేస్తున్న సందర్భము లోనిది ఈ వాక్యము.

భావము : తల్లిని దైవముగా భావించుము. అనగా ఒక మనిషి దేవునికి ఎంత గౌరవము ఇస్తాడో అదే గౌరవము తల్లికి ఇవ్వవలెను. అత్యంత గొప్పగౌరవమును తల్లికి చూపించవలెను అని భావము.

3. **स्वाध्यायप्रवचलाभ्यां न प्रमदितव्यम् ।**

स्वाध्यायप्रवचनाभ्यां न प्रमदितव्यం |

Swadyaaya Pravachanabhyam na Pramaditavyam |

कविपरिचय : The above line is taken from the lesson ''शिष्यानुशासनम्'' This lesson is a part of Krishna Yajurveda ''कृष्ण यजुर्वेद''. of Taittariyao-panishad ''तैत्तरीयोपनिषद्'

सन्दर्भ : In olden days students used to have education in vedas. After the education of vedas the master used to give instructions to the students, which is useful to the student's future life to live correctly. In same context master gave instructions to students.

भाव : Don't neglect to learn and teach. That means a person should never stop learning. Learning should be done whatever the age is, and he should teach what he learnt from his master. This is important, So, don't neglect it.

కవిపరిచయం : ప్రస్తుత వాక్యము "శిష్యానుశాసనము" అనే పాఠ్యభాగము నుండి గ్రహించబడినది. ఈ పాఠము "కృష్ణయజుర్వేదము అనే భాగము నుండి "తైత్తరీయోపనిషత్" నుండి గ్రహించబడినది.

సందర్భం : పురాణ కాలమున విద్యార్థులు వేద పఠనము, వేదాధ్యయనము చేసేవారు, ఆ వేదాధ్యయనము అనంతరము గురువు శిష్యుని యొక్క భవిష్యజీవనమునకు అవసరమైన ఉపదేశములు ఇచ్చేవారు. ఈ ఉపదేశమును చేస్తున్న సందర్భము లోనిది ఈ వాక్యము.

భావము : స్వాధ్యాయమును, ప్రవచనమును నిర్లక్షము చేయరాదు. అనగా, ఒక మనిషి స్వాధ్యాయమును ఆపకూడదు. వయస్సు ఏదైన కానీ (చదవడం) స్వాధ్యాయం చేసి ఇతరులకు ఆ జ్ఞానాన్ని అందజేయాలి. ప్రచారము చెయ్యాలి. అది ముఖ్యము అని దీని భావము.

4. स्वाध्यायान्माप्रमदः ।

స్వాధ్యాయాన్మాప్రమదః |

Swaadhyaayanmapramadaha |

कविपरिचय : The above line is taken from the lesson ''शिष्यानुशासनम्'' This lesson is a part of Krishna Yajurveda ''कृष्ण यजुर्वेद''. of Taittariyaopanishad ''तैत्तरीयोपनिषद्'

सन्दर्भ : In olden days students used to have education in vedas. After the education of vedas the master used to give instructions to the students, which is useful to the student's future life to live correctly. In same context master gave instructions to students.

भाव : Don't forget vedas which you learnt. Vedas are for human beings. The knowledge what a person gets by studing vedas should never be forgetten.

కవిపరిచయం : ప్రస్తుత వాక్యము "శిష్యానుశాసనము" అనే పాఠ్యభాగము నుండి గ్రహించబడినది. ఈ పాఠము "కృష్ణయజుర్వేదము అనే భాగము నుండి "తైత్తరీయోపనిషత్" నుండి గ్రహించబడినది.

Rahul Publications

సందర్భం : పురాణ కాలమున విద్యార్థులు వేద పఠనము, వేదాధ్యయనము చేసేవారు, ఆ వేదాధ్యయనము అనంతరము గురువు శిష్యుని యొక్క భవిష్యజీవనమునకు అవసరమైన ఉపదేశములు ఇచ్చేవారు. ఈ ఉపదేశమును చేస్తున్న సందర్భము లోనిది ఈ వాక్యము.

భావము : స్వాధ్యాయమును మరచిపోకుము. అనగా, వేదాలు మనుషులు చదవడానికే, కనుక ఆ జ్ఞానంను పొందాలి. పొంది ఎప్పుడూ దానిని మరువరాదు. నేర్చుకొనుట మరచిపోవలదు.

5. यान्यस्माकं सुचरितानि तानि त्वयोपास्यानि ।

యాన్యస్మాకమ్ సుచరితాని తాని త్వయౌపాస్యాని |

Yaanyasmaakam Sucharitaani Taani Tvayopaasyanni |

कविपरिचय : The above line is taken from the lesson ''शिष्यानुशासनम्'' This lesson is a part of Krishna Yajurveda ''कृष्ण यजुर्वेद''. of Taittariyao-panishad ''तैत्तरीयोपनिषद्''

सन्दर्भ : In olden days students used to have education in vedas. After the education of vedas the master used to give instructions to the students, which is useful to the student's future life to live correctly. In same context master gave instructions to students.

भाव : Follow the good things that were followed by us. The teachers or masters who followed the good things from their masters should be followed by the students for their own well being.

Rahul Publications

కవిపరిచయం : ప్రస్తుత వాక్యము "శిష్యానుశాసనము" అనే పాఠ్యభాగము నుండి గ్రహించ బడినది. ఈ పాఠము "కృష్ణయజుర్వేదము అనే భాగము నుండి"తైత్తరీయోపనిషత్" నుండి గ్రహించబడినది.

సందర్భం : పురాణ కాలమున విద్యార్థులు వేద పఠనము, వేదాధ్యయనము చేసేవారు, ఆ వేదాధ్యయనము అనంతరము గురువు శిష్యుని యొక్క భవిష్యజీవనమునకు అవసరమైన ఉపదేశములు ఇచ్చేవారు. ఈ ఉపదేశమును చేస్తున్న సందర్భము లోనిది ఈ వాక్యము.

భావము : మేము అనుసరించిన మంచి పనులను నీవు కూడా అనుసరించుము. గురువులు ఏ మంచి పనులు అనుసరించారో అదే మంచి పనులు విద్యార్థులు వారి మంచి కోసము అనుసరింపవలెను.

6. एष आदेशः । एष उपदेशः .... एतदनुशासनम्

ఏష ఆదేశ: ఏష ఉపదేశ: ..... ఏ తదను శాసనమ్. |

Esha aadeshaha. Esha upadeshaha.... |

कविपरिचय : The above line is taken from the lesson ''शिष्यानुशासनम्'' This lesson is a part of Krishna Yajurveda ''कृष्ण यजुर्वेद'' of Taittariyao-panishad 'तैत्तरीयोपनिषद्'

सन्दर्भ : In olden days students used to have education in vedas. After the education of vedas the master used to give instructions to the students, which is useful to the student's future life to live correctly. In same context master gave instructions to students.

भाव : This is an instruction. This is an advice. This is to be followed the master says that this instruction and advice has to be followed by students for their best future.

కవిపరిచయం : ప్రస్తుత వాక్యము "శిష్యానుశాసనము" అనే పాఠ్యభాగము నుండి గ్రహించబడినది. ఈ పాఠము "కృష్ణయజుర్వేదము అనే భాగము నుండి "తైత్తరీయోపనిషత్" నుండి గ్రహించబడినది.

సందర్భం : పురాణ కాలమున విద్యార్థులు వేద పఠనము, వేదాధ్యయనము చేసేవారు, ఆ వేదాధ్యయనము అనంతరము గురువు శిష్యుని యొక్క భవిష్యజీవనమునకు అవసరమైన ఉపదేశములు ఇచ్చేవారు. ఈ ఉపదేశమును చేస్తున్న సందర్భము లోనిది ఈ వాక్యము.

భావము : ఇదియే ఆదేశము. ఇదియే ఉపదేశము. ఇదియే అనుసరింపదగినది. గురువు చెప్తున్నారు. ఈ ఆదేశమును, ఉపదేశమును విద్యార్థులు తప్పకుండా అనుసరించాలి వారి యొక్క గొప్ప భవిష్యత్తు కొరకు.

Rahul Publications

Q.No. 3, 6, 10 महाकविशास्त्रकारविभागः

1. PANINI

Panini was the author of the well known book on sanskrit grammar known as ''अष्टाध्यायि'', There are different opinions regarding the data of Panini. According to the scholar's opinion, panini lived from 440 - 350 BCE (6th – 4th century BCE). This statement was based on the time when Astadhyayai was composed.

Dakshiputra, Shaalaturi, Ahika are the other names of panini. The ancient scholars as well as new scholars praise his devine power and knowledge on sanskrit. He keenly observed the vedic words and composed a book named Astadhyayi which contains 3995 sutras. It is also called as Ashtakam, Paniniyam, Vrittisutram and Salaturiyatantram.

अष्ट = eight, अध्यायि = chapters. It is divided into eight chapters and each chapter is divided into four sections. In each section simple nouns, samasa sutras, karaka sutras and luk prakriya sutras are explained. People used to speak in sanskrit for conversation at that time. Till today "Astadhyayai" is given importance as the basic and great grammar book.

There were many grammarians even before Panini. He mentioned in his book about the eastern and northern grammarians. Katyayana wrote vartikas (definitions) and Pantanjali wrote Bhashya (commentary) on the sutras written by Panini.

The greatness of Astadhyayi lies in the ingenious and systematic arrangement of sutras and the presentation of a lot of meaning through few words in the sutras themselves on other hand.

పాణిని

"అష్టాధ్యాయి" అను వ్యాకరణ గ్రంథమును రచించిన పాణిని సంస్కృత వ్యాకరణ కర్తలలో ప్రథముడు. ఇది భాష యందలి పద నిర్మాణమును నిర్ధారించెడి గ్రంథము. ఈయన క్రీ.పూ ॥ 700–600 మధ్య కాలమునకు చెందిన వాడని ఆయన గ్రంథరచనా కాలమును అనుసరించి నిర్ణయించినారు.

Rahul Publications

ఇతనికి దాక్షీపుత్రుడు, శాలాతురీయుడు, ఆహికుడు అనే పేర్లు కలవు. ప్రాచీన పండితులు ఇతని ప్రతిభా జ్ఞానములను ప్రశంసించినారు. వైదిక శబ్దములను సూక్ష్మముగా పరిశీలించి వ్యాకరణ సూత్రములను రచించినారు. ఈయన రచించిన "అష్టాధ్యాయ" యందు 3995 వ్యాకరణ సూత్రాలు, ఎనిమిది అధ్యాయాలు కలవు. ప్రతి అధ్యాయము యందు నాలుగు పాదాలు వుండును.

అందరు ప్రజలు సంస్కృతాన్ని వాడుక భాషలా ఈయన కాలంలో మాట్లాడేవారు. నేటికి కూడా వ్యాకరణ గ్రంథముల యందు పాణిని "అష్టాధ్యాయి" ప్రమాణ గ్రంథముగా ప్రాధాన్యతను సంతరించుకునినది. పాణినికి ముందు కొంత మంది వ్యాకరణ కర్తలు వుండిరి. తూర్పు దిష, ఉత్తర దిషకు చెందినటువంటి వ్యాకరణ కర్తల పేర్లను ఈయన వ్రాసిన పుస్తకము యందు కలవు.

కాత్యాయిణిని వార్తికములను, పతంజలి భాష్యమును పాణిని వ్రాసిన సూత్రాలకు అందజేశారు. ఈయన వ్రాసిన అష్టాధ్యాయి యొక్క గొప్పతనము ఎందువల్ల అనగా ఒక క్రమ పద్ధతిలో వైజ్ఞానిక విధానము అనుసరించి ఈ గ్రంధమును రచించారు. ఈయన రాసిన సూత్రాలు తక్కువ పదాలల్లో ఎక్కువ అర్థము, భావము కలిగియుండును.

Rahul Publications

2. KAUTILYA

Kautilya wrote Arthashastra. He lived between 3rd and 4th centuries B.C. He was also known as Chanukya, Vishnu Gupta and Vatsaayana. He dethroned Nandas and crowned Chandra Gupta as the king of Magadha. He never aspired to rule the Kingdom. He lead a simple life He wrote Arthasastra, a Treatise on the acquisition and protection of land. Arthasastra is considered as one of the eighteen sciences of study.

Pare nts of Kautilya expired at his small age. He got education from Gurukula. As Chanukya had the knowledge of Vedic Science, he made Chadra Gupta enthrone the Kingdom. He has a lot of respect towards his country.

The Arthashastra is aimed at the protection of the country as well as development of the country, Arthashastra is divided into fifteen (15) books. It is a work on the State craft, polity, economy etc., and deals with wide range of subject. This book is translated into many languages throughout the world and it is very useful for the world.

Kautilya advocates that the king should be wise and virtuous. He further says that the happiness of a king lies in the happiness of his people. He stresses the importance of descipline in the life of a king. He says that the furture king should be trained properly.

Rahul Publications

కౌటిల్య

కౌటిల్యుని అర్థశాస్త్రము యొక్క మహత్యము అసాధారణము చాణుక్యునిగా ఖ్యాతి గాంచిన కౌటిల్యుడు అర్థశాస్త్ర రచయిలలో ప్రధానుడు. ఈయనకు విష్ణుగుప్తుడు, వాత్యాయనుడని, చాణుక్యుడని పేర్లుగలవు. కౌటిల్యుడు అర్థశాస్త్రము నందు రాజనీతి, శాసనవ్యవహారం, ఆర్థిక వ్యవస్థ నిర్వహణ విషయములను ప్రస్తావించెను. కౌటిల్యుడు విద్యావేత్త, ధృడ సంకల్పచిత్తుడు, దూరాలోచన, న్యాయ విచక్షణ కలవాడు. అర్థశాస్త్రము పద్దెనిమిది (18) ప్రయోగశాస్త్రాలల్లో ఒకటిగా పేర్కొనినది.

కౌటిల్యుని యొక్క అమ్మా, నాన్న తన చిన్నతనము యందే మరణించిరి. ఈయన గురుకులంలో విద్యను అభ్యసించెను. శాస్త్ర జ్ఞానమును కలిగి చంద్రగుప్తుని మహారాజుగా సింహాసనాధీసుని గావించినవాడు కౌటిల్యుడు. ఈయన అపార దేశభక్తి కలవాడు.

అర్థశాస్త్రము యొక్క గురి దేశము యొక్క రక్షణ మరియు వృద్ధి ఎలా అవుతుందో చెప్పే శాస్త్రము. ఈ శాస్త్రము పదిహేన (15) పుస్తకాలుగా విభజన అయ్యింది. రాష్ట్రం యొక్క వృద్ధి, ఆర్థిక వృద్ధి మరియు రాజనీతిని మొదలైన విషయాలపై జ్ఞానాన్ని ఇస్తుంది. ఈ పుస్తకము చాలా భాషలలోకి అనువదించబడింది. ఈ గ్రంథము ప్రపంచమంతట ఉపయోగకారి అయినది.

ఒక రోజు తెలివైన మరియు ధర్మబద్ధమైన వాడు ఉండాలి అని కౌటిల్య యొక్క అభిలాష. ఈయన రాజు యొక్క ఆనందము ప్రజల యొక్క ఆనందము పైనే ఆధారపడి ఉండునని వివరించారు. రాజు యొక్క జీవితము క్రమశిక్షణ బద్ధముగా ఉండడము చాలా ముఖ్యమని వీరి అభిప్రాయము. భవిష్యత్తులో కాబోయే రాజుకి మంచిశిక్షణ తప్పకుండా వుండాలి అని వీరి ప్రకటన.

Rahul Publications

3. BHARATA MUNI

Sage Bharata is the father of Indian theatrical arts. He was born in kashmir between 1000 BC and 5000 BC according to historians. The first and foremost book of Alankara Shastra is the book of music and drama. (नाटयग्रन्धम्) There are so many people who wrote the commentary on the book written by Bharatamuni which is Natya Shastram. Udbhatta, Bhattanayaka, Keerthidhara are few people who wrote commentary. The most famous and important book is "Abhinava Bharati" which was written by Abhinava Gupta.

There are around 6000 verses and Passages in the Natyashastra in 36 chapters. The book discusses many topics such as drama, music and poetics. Thus it can be said to be the source of Indian poetics, music, dance and theatre. The main topics covered in the book are eleven (11).

Different topics or parts of Natya shastra are explained in different chapters. Dance is an imitation of mood. But such as imitation should be based on Rasa. Rasa is nothing but bliss. It is wisdom. It experiences the main purpose of a poem or drama. Happiness will be drawn by feeling the emotions (Rasas) which are contained in Poems and dramas.

Rahul Publications

Rasa is the main purpose of experiencing the deapth of a poem or drama this is the opinion of Bharata.

భరతముని

నాట్యగ్రంథము అలంకార శాస్త్రము యొక్క ప్రథమ గ్రంథము. భరతముని నాట్యశాస్త్రమునకు తండ్రి వంటి వారని చెప్పవచ్చును. చరిత్రకారుల అభిప్రాయముననుసరించి భరతముని క్రీ.పూ 1000–500 మధ్య కాలమున కాశ్మీరు ప్రాంతంలో జన్మించినవారు. అనేక మంది నాట్యశాస్త్రమునకు వ్యాఖ్యానాలు రచించిరి. ఉద్భటుడు భట్టనాయకుడు, కీర్తిధరుడు వ్యాక్యానకర్తలు. అభినవ గుప్తుడు రచించిన "అభినవభారతి" యొక్క వ్యాఖ్యానములు ముఖ్యమైనవి. నాట్యశాస్త్రము యందు 6000 శ్లోకములు మరియు ప్రకరణములు ముప్పైఆరు (36) అధ్యాయములు యందు రచన గావించినారు.

నాట్యశాస్త్ర అంశములను ఒక్కొక్క అధ్యాయములో ఒక్కొక్కటిగా వివరించినారు. ఈ గ్రంథము భారతదేశపు కావ్య, నాటక, నాట్య, సంగీతముకు ప్రముఖమైన ఆధారము అని చెప్పవచ్చును. ప్రముఖమైన ముఖ్యమైన అంశములు పదకొండు (11) పుస్తకములలో రచించెను. దీని యందు కావ్య, నాటక, నాట్య, సంగీతాది అంశాలు ఎన్నోకలవు. మనసు యొక్క అనుకరణనే నాట్యము అని అందురు. నాట్యమునకు రసము అనేది ఆధారము, రసమనేది పరమానందానికి భిన్నముకాదు. ఇదే జ్ఞానము. కావ్య నాటకాదుల వలననే రసాస్వాదన అనబడే ఆనందానుభూతి కలుగవలెనని భరతముని నిర్దేశించెను.

Rahul Publications

4. BHARAVI

After Kalidasa, it is Bharavi who is greatly adoned as the reader and critic of the sanskrit kavya literature. The birth place of Bharavi, in India, is not known. "भारवेः अर्थगौरवम्" by this saying the depth of meaning of Bharavis honor is well established In "Avanti Sundari Katha" it is mentioned that Bharavi is the son of Narayana Swamy who belonged to Kavashika Gotram. The ansistors of Bharavi lived in vayavya Bharata Region in a place called Ananda Puram. After wards they stayed in a place named 'Nasik'. While Bharavi was in Pilgrimage the King Simha Vishnu brought him to his city. Because of his son Mahendra Vikrama, king lived happily Bharavi's son is Manoratha, Great grand son is Dandi who is a great Pandit.

The date of Bharavi is placed in the sixth century A.D. "Kiratarjuneeyam" is one of the five great epics of the sanskrit literature. The epic contains 18 cantos, where in the story the acquistion of pashupati by Arjuna is well described. The heroic deeds of Arjuna make the sentiment of veera prominent in this epic. The poet's knowledge of state craft is revealed in the first canto. There the spy reports the rule of Duryodhana to Dharmaraja. This kavya is considered by money critics as a fine example of Mahakavya as it has all the characteristics of Mahakavya.

భారవి

మహాకవి భారవి భారతదేశంలోని ఏ ప్రాంతానికి చెందిన వాడో నిర్ణయము కాలేదు. "**भारवेः अर्थगौरवम्**" అని ప్రసిద్ధి పొందిన కవి “అవంతీ సుందరి కథలో” వ్రాసిన కథను బట్టి కౌశిక గోత్రంలో పుట్టిన నారాయణ స్వామి కుమారుడు భారవి పూర్వీకులు వాయువ్యభారత ప్రాంతములోని ఆనందపురమనే నగరములో నివసించిరి తరువాత ‘నాసిక్’ అనే దక్షిణ భారత ప్రాంతమును చేరుకున్నారు. తీర్ధయాత్రలో ఉన్న భారవిని కాంచీ నగర రాజు సింహవిష్ణువు తన నగరానికి తీసుకు వచ్చెను. సింహవిష్ణువు కుమారుడు మహేంద్ర విక్రముడి వలన అతడు ఆనందముగా నివసించాడు. భారవి కుమారుడు మనోరథుడు, ముని మనవడు దండి.

Rahul Publications

క్రీస్తుశకం 634 వ సంవత్సరము నాటి శిలాశాసనం ఆనాటి రాజు రెండవ పులకేసి వేయించెను. కాబట్టి భారవి ఇంతకంటే పూర్వుడు. కనుక క్రీ.శ. 6వ శతాబ్ధినాటి వాడని భావించవచ్చును. భారవి రచనగా కిరాతార్జునీయం కావ్యమొక్కటే లభించుచున్నది. ఇందులో మహాకావ్య లక్షణాలన్నీ కనబడుచున్నవి. ఈ కవిశ్రేష్ఠుడు అలంకారశాస్త్రములలో నిపుణుడు. నీతిశాస్త్ర పండితులలో ఘనత వహించినాడు. వ్యాకరణ పండితుడు. ఇతని వర్ణశైలి ఓజోగుణము నింపుకుంది. అర్ధ గాంభీర్యము వలన భారవి భాష కొన్ని చోట్ల జటిలంగా వున్నా రసగర్భితం కావటం వలన మాధుర్యాన్ని కొంచెం కూడా విడిచి వుండదు. కవిత్వంలో మనోహరమైన సూక్తులు కనపడును. కథ చిన్నగా వున్నా పాత్రచిత్రణలో చమత్కారం, కమనీయ కల్పనలు, కావ్యరచనా నిపుణత కావ్యాన్ని ఉన్నత స్థానము చేకూర్చుచున్నవి.

Rahul Publications

5. MAGHA

Magha was the author of Shishupalavadha. His grandfather is suprabhadeva, who was minister of varmalatadeva who was the king of Gurjara. Magha's Father's name is Dattaka. He was born in Shrimali Nagaram, Rajastan.

Only one book of Magha is now available namely Shishupalavadha. Still it brought its author a lasting glory and fame. This book is called as Mahakavya, it is a Poem of 20 sargas. As the title suggests, it deals with the killing of shishupala by Sri Krishna. It closly follows the structure of Bharavis "Kiratarjuneeyani". Though Magha took inspiration from Bharavi's work and followed it faithfully, yet his work was not an imitation. It has been accepted by the crtics as an original work. In fact in some way Magha's technique was far superior to that of Bharavi.

The book Shishupalavadham is taken from the great book Mahabharatam. The poet's ability of using exaggerative words (उत्प्रेक्ष सामर्थ्यम्), Alliterative metaphors (अनुप्रास अलंकरण), Music, dance, grammatical metaphors (व्याकरण अलंकरण) clearly shows the encyclopaedism and scholarship of Magha. Mallinatha said ''माघे गतं वयः'' that means time has gone in the study of Magha Kavya and Meghadutta. It shows the regard and admiration he had for Magha. Shishupalavadha is considered as one of the five best Mahakavyas in Sanskrit literature.

Rahul Publications

మాఘుడు

సంస్కృత సాహిత్యము యందు మాఘునికి గొప్పస్థానం కలది. ఇతను గుర్జరాధిపతి వర్మలాతదేవుడి మంత్రి. దాన ప్రియుడైన దత్తకుడనే పండితుడు మాఘుడి తండ్రి. ఇతడు శ్రీమాలి నగరం, రాజస్తాన్ యందు జన్మించెను.

ఈ నగరము విద్యాకేంద్రముగా పేరుపొందినది. తన తండ్రి దానగుణ స్వభావంచే మాఘుడు వితరణశీలి అయినాడు. మాఘుడి కాలం క్రీస్తుశకం 7వ శతాబ్దాగా వసంతగఢిలో దొరికిన శిలాశాసనం వలన తెలియును.

'శిశుపాలవధ' అనే అజరామరమైన (శాశ్వతమైన) మహాకావ్యం తప్ప మాఘుని పేరు మీద మరే రచనా లభించలేదు. మాఘుడు రచించిన ఈ మహాకావ్యం మాఘకావ్యమును పేరు వాడుకలోనున్నది.

ఈ పుస్తకము 20 సర్గలు, 1650 శ్లోకములతో రచించినాడు. శీర్షిక ప్రకారముగా శ్రీకృష్ణుడు శిశుపాలుని వధను చేస్తారు. ఇది భారవి యొక్క 'కిరాతార్జునీయం' నిర్మాణక్రమాన్ని అనుసరించును.మాఘుడు భారవి యొక్క పని ద్వారా ప్రేరణను పొంది విశ్వాసముగా అనుసరించేవాడు. కానీ ఎప్పుడూ కూడా అనుకరించలేదు. విమర్శకులు కూడా మాఘునిది అసలైన పని అని అంగీకరించారు. ఐనా ఒకరకముగా మాఘుని సాంకేతిక పద్ధతి భారవి కన్నా గొప్పది అనవచ్చును.

దీనిలో కథ మహాభారతము నుండి గ్రహించబడినది. ఈ కావ్యములో కవి యొక్క ఉత్ప్రేక్ష ప్రయోగ సామర్థ్యం, అనుప్రాసల అలంకరణ, సంగీత, నాట్య, వ్యాకరణ అలంకారముల పాండిత్యము కవిని ప్రశంసించే రీతిలో వ్యక్తమగుచున్నవి. మల్లినాథుడు చెప్పెను ''**माघे गतं वयः**'' అనగా మేఘదత్తం, మాఘని మాఘకావ్యమును చదివిన కాలము గడిచినది". ఈ వాక్యము ద్వారా మల్లినాథుడి మాఘునిని ఎంత ప్రశంసించారో తెలుస్తుంది. శిశుపాలవధం అనే కావ్యము పంచమహాకావ్యం యందు పరిగణించబడినది.

Rahul Publications

6. SRI HARSHA

Sri Harsha's name stands next only to Kalidasa and Bharavi in sanskrit (literature as metaphors are Famous in sanskrit literature, "Naishadiya Charita" is very famous amoung Mahakavyas which is written by "Sri Harsha". The saying (नैषधं विद्वदौषधम्) stands as a testimony to Sri Harsha's great work. Sri Harsha's father was scholar named Sri Hara. He lost his father at small age. Mother took care of him with all her love. He went to gurukula to gain knowledge. To gain perfect knowledge dealing with world he worshiped Saraswati Devi. (Goddess of Learning). He lived in the 7th century. When Sri Harsha composed a poem, at the assembly of king Vijaya Chandra, with strange words having wonderful meaning, the king's assembly along with the king praised him and Honored him.

By worhsiping Goddess Saraswati Devi, he got extra ordinary skills by which he wrote Naishadiya Charitam, Avarna Varnana, Shivashakti Siddhi, Vijaya prashakti and etc., Prabandhas (Thesis). In books of Poetry - "Naishadiya Charitam', in books of logic/science - Khandana Kandakhadyam are very famous compared to other books. Naishadiya Charitam is outstanding story in the world. The use of different figures of speech, wonderful alliterations, especially slesha alankara and the masterly fllowing style, make this Kavya truly great.

Rahul Publications

శ్రీహర్షుడు

సంస్కృత సాహిత్యము యందు కాళిదాస, భారవి తరువాత వచ్చే పేరు శ్రీహర్షునిదే. సంస్కృదే. సంస్కృత సాహిత్యమునకు అలంకారము వంటి ప్రపంచ ప్రఖ్యాతమయిన “ నైషదీయ చరితము” అనేడి మహాకావ్యమును నిర్మించిన ప్రతిభాసంపన్నుడు, మహాకవి ఇతడు. ఇతడు శ్రీహర పండిత పుత్రుడు. ఇతడు పసివయస్సులోనే పితృవియోగమును పొందాడు. తల్లి అమితమైన ప్రేమలో కుమారుని పెంచినది. లోకాతిశయ పాండిత్యాన్ని సంపాదించుటకు సరస్వతీ దేవిని ఉపాసించటం మొదలు పెట్టాడు. శ్రీహర్షుడు ఒకనాడు అతి విచిత్రమైన పదముల నుంచి చమత్కార పూర్ణమైన అర్థముతో చెప్పిన పద్యమును విని విజయచంద్రుడు రాజ్యసభ ఎంతో కొనియాడినది. విజయచంద్ర రాజు సన్మానమును పొందినవాడు శ్రీహర్షుడు. ఇతను 7వ శతాబ్దానికి చెందినవాడు.

సరస్వతీ దేవిని ఆరుదించడం వలన అసాధారణ ప్రజ్ఞతో క్రాంత దర్శియైన కవి నైషిదీయ చరిత, అర్ణవ వర్ణన, శివశక్తి సుధ, విజయ ప్రశస్తి మొదలగు ప్రబంధాలను రచించెను. కావ్యములతో ఇతడి నైషిదీయ చరితము, శాస్త్ర గ్రంథములలో ఖండన ఖండఖాద్యం పొందిన కీర్తి ప్రశస్తి మరే ఇతర గ్రంథములు పొందలేదు. ప్రపంచంలో నైషదీయ చరితము ఉత్కృష్టస్థానమును అలంకరించుకుంది. మృదు లలిత పదముల కూర్పులలో నేర్పు, అలంకార చమత్కారము, అనుప్రాసాల విలాసము కావ్యశోభను ఇనుమడింపజేసినది. శ్లేశాలంకారము ప్రసిద్ధి పొందినది. అందువలననే నైషదీయ చరితం "నైషదం విద్య దౌషధమే" అని ఖ్యాతి గతించినది.

Rahul Publications

Q.No. 4 and 8 अलङ्कारा:

1. उपमा

उपमा यत्र सादृश्यलक्ष्मीरूल्लसति द्वयो : ।

हंसीव कृष्ण ते कीर्तिः स्वर्गङ्.गामवगाहते ।।

यत्र यस्मिन् श्लोके द्वयोः उपमानोपमेययोः सादृश्यलक्ष्मीः समानधर्मसम्बन्धः सहृदयाह्लादि भूत्वा उल्लसति उभ्दूततया भति - प्रकाशते तत्र उपमा नाम अलङ्कारः ।

The figure of speech where the similarities between Upamana and Upameya Shines bright, there that figure of speech is called "Upama Alankarah" : 'Oh Krishna! your glory is taking dip in the heavely ganges like the female swan. That means krishna's fame has reached even to heavens.

Upamalankara consists of four elements.

1. Upamana
2. Upameya
3. Samana Dharma
4. Upama vaachaka.

The first line in the above verse is the definition and second line is the example.

1. Upamanam - Is an object not relevant to context (हंसी)
2. Upamayam - Is an object revelant to context (कृष्णस्य कीर्ति)
3. Samana Darmam - Common attribute between upamana and upameya (स्वर्गङ्गामवगाहनम्).
4. Upama Vaachakam - Is the word denoting similarity such as इव, वत्, भि ... etc.

Where four elements are expressed, these the figure of speech which has a great shining similarity that is called Upamalam karam.

Rahul Publications

ఉపమా

ఉపమాన, ఉపమేయములకు మనోహరమైన సాదృశ్యమును వర్ణించినచో దానిని ఉపమాలంకారము అందురు. " కృష్ణ! నీ కీర్తి హంసవలె ఆకాశగంగలో ఓలలాడుచున్నది. "అనగా కృష్ణునికీర్తి ఆకాశగంగ వరకు (స్వర్గం వరకు) వ్యాపించినది అని అర్థం. ఉపమాలంకారము యందు నాలుగు అంగములు కలవు.

1. ఉపమానం – హంస
2. ఉపమేయం – కృష్ణుని కీర్తి
3. సమాన ధర్మము – స్వర్గము నందు గంగ యందు ఓలలాడడం. (వ్యాపించడం)
4. ఉపమావాచకం – ఇవి

ఉపమాన ఉపమేయములకు స్వర్గయందలి ఆకాశగంగ యందు ఓలలాడుట అనే సాదృశ్యమును మనోహరముగా వర్ణించిన కారణమున ఉపమాలంకారముగ తెలియబడుచున్నది.

2. अनन्वयः

उपमानोपमेयत्वं यत्रैकस्यैव वस्तुनः।
इन्दुरिन्दुरिव श्रीमान् इत्यादौ तदनन्वयः।।

When the same object is made as the Upamana and Upameya, then it is called Ananvaya Alankara. The Moon is lustrous like the Moon.

Here the object is compared to itself in order to suggest that the object is beyond comparison. As there is some inconsistency in comparing one object to itself, that hence is called Ananvaya. Here there is no object which is similar to Moon. Here there is another example for Ananvaya.

गगनं गगनाकारं सागरं सागरोपमा ।
रामरावणयोर्युद्धं रामरावणयोरिव ।।

The sky is like the sky, the ocean is like ocean. The battle between Rama and Ravana is like the battle between Rama and Ravana only. Here, there is no comparision for the sky in wideness, for ocean in depth and for the battle between Rama and Ravana, which is Legendary, so, they are compared with themselves.

Rahul Publications

అనన్వయ

ఒక వస్తువును ఉపమానముగా, ఉపమేయముగా వర్ణించినచో అది అనన్వయ అలంకారము అని అందురు. "చంద్రుడు చంద్రుని వలె శోభాయమానముగా వుండెను". ఎక్కడైతే వేరే ఉపమానములో సంబంధము / పోలిక వుండదో దానిని అనన్వయం అందురు. ఒక పదార్థము / వస్తువుని మించిన లేదా సమానమైన వస్తువు లేనందు వలన ఉపమేయమునే ఉపమానముగా వర్ణించబడుతుంది.

ఉదాహరణ = "ఇందురిందురివ శ్రీమాన్" యందు వచ్చేది అనన్వయ అలంకారము. మరొక ఉదాహరణము.

గగనం గగనాకారం సాగరం సాగరోపమా

రామ రావణయోర్యుద్ధం రామరావణయోరివ.

ఇక్కడి ఆకాశము, సముద్రము మరియు రామరావణ యుద్ధము వేరొక వస్తువుతో పోలికి లేకపోవుట చేత అవే వస్తువులు ఉపమానములుగా చెప్పబడినవి. కనుక ఇది అనన్వయ అలంకారము.

3. प्रतिवस्तूपमा

वाक्ययोरेकसामान्ये प्रतिवस्तूपमा माता ।

तापेन भ्राजते सूरः शूरश्चापेन राजते ।।

Prativastupama means 'Typical Comparision'. In comparision, one sentence describes about the object compared, other sentence describes the object compared to. If same attribute is expressed in the two sentences but with different words, then it is said to be in typcial comparision. (प्रतिवस्तूपमा) As Example: The sun shines with intense heat and this worrior shines with his bow Another example:

स्थिरा शैली गुणवता खलबुद्ध्यान बाध्यते ।

रत्नदीपस्य हि शिखा वात्ययापि न नाश्यते ।।

The study form of a person having good character cannot be destroyed by wiked's mind. The rays of diamond cannot be destroyed by wind. 'बाध्यते, नाश्यते' these two are different words give the same meaning i.e., 'distroyed', so, this is in typical comparison प्रतिवस्तूपमा अलङ्कारः ।

Rahul Publications

ప్రతివస్తూపమా

ఉపమాన, ఉపమేయములకు ఒకే సమానధర్మము రెండు వాక్యములలో వేరే వేరుగా చెప్పినచో దానిని ప్రతివస్తూపమా అందురు.

ఉదా : తాపేన భ్రాజతే సూరః శూరః చాపేన రాజతే. సూర్యుడు ఆతపముతో ప్రకాశించుచున్నాడు. శూరుడు (వీరుడు) అతని ధనస్సుతో ప్రకాశించుచున్నాడు. 'రాజతే, భ్రాజతే' అనేవి రెండు వేరు వేరు పదాలు ఒకే అర్థమును "ప్రకాశించుట" అనే అర్థాన్నిచ్చే శబ్దాలు. ఒకటే సమానధర్మము కలిగినవి. కనుక ఇక్కడ ప్రతివస్తూపమా అలంకారము వచ్చును.

వేరే ఉదాహరణ

స్థిరాశైలీ గుణవతాం ఖలబుద్ధ్యాన బాధ్యతే.

రత్నదీపస్య హి శిఖ వాత్సయాపి న నాశ్యతే

దుర్మార్గుల బుద్ధితో గుణవంతుల స్థిరశైలి నశించదు. గాలి వేరు శబ్దాలు చేత రత్నదీపం కాంతి నశించదు. 'బాధ్యతే, నాశ్యతే' రెండు "నశించదు" ఒకే అర్థాన్ని ఇస్తున్నాయి. కనుక ఇది ప్రతివస్తూపమా, అలంకారము.

Rahul Publications

4. दीपकम्

वदन्ति वर्ण्यावर्ण्यानां धर्मैक्यं दीपकं बुधा ।

मदेन भाति कलभः, प्रतापेन महीपतिः ॥

Where a common attribute or action is applied with the relevant and non-relevant objects, i.e., the same word is applied to Upameya and Upamana also even if they are non-relevant, or relevant, the figure of speech is considered to be Deepakalankara.

Example:

An elephant shines with its arrogance,

A king shines with his power.

Here the common attribute "भाति" 'shines' is used for elephant and even for the king. There is धर्मैक्यं, Thus this figure of speech is said to be in Deepakalankara.

దీపకము

'వర్ణ్యావర్ణ్యానామ్' అనగా వర్ణ్యము = ఉపమేయం అవవర్ణ్యము = ఉపమానము. వర్ణ్యావర్ణ్యములకు అనగా ఉపమేయ, ఉపమానములకు ఒకే సమానధర్మము చెప్పినచో, రెండు వాక్యములకు సంబంధము ఉన్నా లేకున్నా సమానధర్మము వలన దీనిని దీపకాలంకారము అందురు.

ఉదాహరణ

"మీదేన భాతి కలభః, ప్రతాపేన మహీపతిః". కలభః అనగా ఏనుగు, మహీపతి అనగా రాజు "భాతి" అనగా శోభించుట అని అర్థము. ఏనుగు మదముతో శోభించుచున్నది. రాజు ప్రతాపముతో శోభించుచున్నాడు. ఇక్కడ శోభించుట అనేది రెండు వాక్యములలో వాడారు కనుక అది సమానధర్మము. ఏనుగుకి రాజుకి సంబంధము లేదు కానీ, సమానధర్మము వలన, 'శోభించుట' అనే శబ్దము ద్వారా రెండిటికీ కలిగిన పోలిక ద్వారా ఈ అలంకారము దీపకాలంకారముగా పరిగణింపబడును.

5. अप्रस्तुत प्रशंसा

अप्रस्तुतप्रशंसा स्यात्सा यत्र प्रस्तुतानुगा ।
एकः कृती शकुन्तेषु योदुन्यं शक्रान्न याचते ।।

Rahul Publications

When two objects are compared with eachother, if one object is non-contextual one and it is compared to a contextual things then that figure of speech is said to be in 'Aprastuta Prashamsa'.

Example

Among birds, the chataka bird doesnot beg anyone except lord Indra, is blessed. Here, poet gives example of chataka bird comparing other birds that it will ask Indra for rain and not like others, relating it to a person who has self respect will only ask the kings for help and does not ask any other person. So, here the chataka bird is non-contextual and the self respected person is non-textual. These two things are compared by the poet. So, the figure of speech here used is said to be in Aprastuta Prashamsa.

అప్రస్తుత ప్రశంస

ఎక్కడైతే ప్రస్తుత వర్ణ్య విషయమునకు సంబంధించిన అప్రస్తుత విషయము యొక్క ప్రశంసగానీ, వర్ణన గానీ ఉంటుందో దానిని అప్రస్తుత ప్రశంసాలంకారము అందురు.

ఉదాహరణ :

"ఏకః కృతీ శకుంతేషు యో అన్యం శక్రాన్న యాచతే,". అనగా పక్షులలో ఉత్తమమైనది చాతక పక్షి. అది ఇంద్రునిని తప్ప వేరే ఎవరినీ యాచించదు అనేది అర్థం. ఇక్కడ వాచ్యము నందు అప్రస్తుత విషయము చెప్పబడినది. వ్యంగ్యార్థమున ప్రస్తుత విషయము చెప్పబడినది. స్వాభిమానము గల వ్యక్తి రాజుని తప్ప వేరొకరిని సహాయమును అడగడు అనే వాచ్యము ప్రస్తుతము.

స్వాభిమానం గల వ్యక్తి = ప్రస్తుత విషయం, శకుంతముల (పక్షుల) యందు చాతిక పక్షి = అప్రస్తు విషయం కనుక ఇక్కడ వాడినది అప్రస్తుత ప్రశంసాలంకారము.

6. दृष्टान्तः

चेदविम्बप्रतिबिम्बत्वं दृष्टान्तदलंकृतिः ।

त्वमेवहि कीर्तिमान् राजन् विधुरेवहि कान्तिमान् ॥

There are two sentence one dealing with the upamana and the other dealing with the Upameya having the resemblance of an image = बिम्ब and its reflection = प्रतिबिम्ब on account of two attributes in those two sentenses which are corresponding but expressed seperately, that figure of speech is known as "Drustanta".

Example

"Oh King ! you alone are famous, and the moon alone is bright." Here fame and brightness are corresponding / parallel attributes which make the two sentences look a like an image and its reflection.

Here, we find different ideas which are similar to eachother but are conveyed by different words. So, the figure of speech is said to be in Drustaanta Alankara.

Rahul Publications

దృష్టాంతము

రెండు వాక్యముల యందు ఒక వాక్యము ఉపమేయము రెండో వాక్యము ఉపమానము బింబ ప్రతిబింబ భావము వర్ణింపబడునో అది దృష్టాంత అలంకారముగా చెప్పబడును. రెండు వాక్యాలయందు రెండు గుణములుండును, ఆ గుణములకు సంబంధముండి వేరుగా వర్ణీకరించినచో అది దృష్టాతాలంకారము.

ఉదాహరణ

"త్వమేవ కీర్తిమాన్ రాజన్ విధుదేవ హి కాంతిమాన్", 'ఓ రాజా నీవే కీర్తి కలిగినవాడవు. చంద్రుడే కాంతి కలిగినవాడు. 'త్వమేవ కీర్తిమాన్' అనేది ఉపమేయం. 'విధురేవ కాంతిమాన్" అనేది ఉపమాన వాక్యం.

ఈ రెండింటికి బింబ ప్రతిబింబ భావము కనబడుచున్నది. కనుక ఇది దృష్టాంతాలంకారము.

Rahul Publications

Q.No. 5 ब्रहमशक्तिर्गरीयसी । Annotations (ससन्दर्भ व्याख्यात)

1. सर्वं दहेयं यदिदं पृथिव्यामिति ।

సర్వం దహేయం యదిదం పృథివ్యామితి |

Sarvan daheyam yadidam Pruthivyaamiti |

कविपरिचय : The above line is taken from the lesson ''ब्रहमशक्तिर्गरीयसी'' Which is taken from the third part of ''केनोपनिषद्''.

सन्दर्भ : Lord Parameshwara appeared as a Yaksha in front of demigods. Indra sent Agni (Fire god) to that yaksha. When Yaksha asked Agni "Who you are?" then Agni replied this sentence.

भाव : "I am Agni (fire god). I am Jataveda." These words were said by the fire god to Yaksha.

కవిపరిచయం : ప్రస్తుత వాక్యము "బ్రహ్మశక్తిర్గరీయసి" అనే పాఠ్యభాగము నుండి గ్రహించబడినది. ఇది "కేశోపనిశత్" అనే గ్రంధము యొక్క మూడవ కాండ నుండి స్వీకరించబడినది.

సందర్భం : పరమేశ్వరుడు ఒక యక్షుని రూపాన్ని దాల్చి దేవతల ముందుకు వచ్చాడు. ఇంద్రుడు అగ్నిదేవుడిని యక్షుని వద్దకు పంపెను. యక్షుడు అగ్నిదేవుడిని "నీవు ఎవరు?" అని ప్రశ్నించెను. దానికి అగ్నిదేవుడు సమాధానము చెప్పే సందర్భము లోనిది ఈ వాక్యము.

భావము : "నేనే అగ్నిని, నేను జాతి వేదమును" అని అగ్నిదేవుడు పరమేశ్వర రూపమును దాల్చిన యక్షునికి చెప్పినారు.

2. अहमस्मीत्यब्रवीत् जातवेदा वा अहमस्मीति ।

అహమస్మీత్యబ్రవీత్ జాతవేదా వా అహమస్మీతి |

Ahamasmeetyabraveet Jaatveda Va Ahamasmeti |

कविपरिचय : The above line is taken from the lesson ''ब्रहमशक्तिर्गरीयसी'' Which is taken from the third part of ''केनोपनिषद्''.

सन्दर्भ : Parameshware (Lord Shiva) who appeared in form of a Yaksha asked a question to Agni "What will you do with your power?" Then Agni said these words to Yaksha. The above lines are in the same context.

Rahul Publications

भाव : "I can burn everything on this earth", these words were said by Agni (fire god) to Yaksha.

కవిపరిచయం : ప్రస్తుత వాక్యము "బ్రహ్మశక్తిర్గరీయసి" అనే పాఠ్యభాగము నుండి గ్రహించబడినది. ఇది "కేశోపనిశత్" అనే గ్రంథము యొక్క మూడవ ఖాండ నుండి స్వీకరించబడినది.

సందర్భం : యక్షుని రూపంలో వచ్చిన పరమేశ్వరుడు అగ్నిదేవుడిని ఒక ప్రశ్న అడుగుతారు. "నీ యొక్క శక్తితో నువ్వు ఏమి చెయ్య గలుగుతావు?" అని ప్రశ్నించిన దానికి అగ్నిదేవుడు యక్షునితో సమాధానము చెప్పు సందర్భము లోనిది ఈ వాక్యము.

భావము : "నేను భూమిపైన వున్న దేనినైనా కూడా దహించివేయగలను అనగా కాల్చి వేయగలను," అని అగ్నిదేవుడు యక్షునితో చెప్పెను.

3. वायवे एतद्विजानीहि किमेतद्यक्षमिति ।

వాయవే ఏతద్విజానీహి కిమేతద్యక్షమితి |

Vaayave Etadvijaaneehi Kimetadyakshamiti. |

कविपरिचय : The above line is taken from the lesson ''ब्रहमशक्तिर्गरीयसी'' Which is taken from the third part of ''केनोपनिषद्''.

सन्दर्भ : The Demi-gods wanted to send Vayu (God of wind) to Yaksha. Then they said these words to Vayu. The above line is in the same context.

भाव : "Oh Vayu ! you go and find out who is this Yaksha." these words were said by the demi-gods to Vayu.

కవిపరిచయం : ప్రస్తుత వాక్యము "బ్రహ్మశక్తిర్గరీయసి" అనే పాఠ్యభాగము నుండి గ్రహించబడినది. ఇది "కేశోపనిశత్" అనే గ్రంథము యొక్క మూడవ ఖాండ నుండి స్వీకరించబడినది.

సందర్భం : స్వర్గం లో నివసించే దేవతలు అగ్నిదేవుడిని యక్షుని గురించి తెలుసుకోమని పంపించారు. అప్పుడు వారు అగ్నిదేవునితో పలికే సందర్భము లోనిది ఈ వాక్యము.

భావము : యుద్ధములో పరబ్రహ్మ సహాయంతో రాక్షసులపై విజయం సాధించిన దేవతలు ఆ విజయానికి తవు శక్తీ కారణమని గర్వించిరి. వారి గర్వమును అణచి వేయుటకు పరబ్రహ్మ ఒక యక్షుడి రూపంలో వారికి ప్రత్యక్షమవుగా దేవతలు

Rahul Publications

మొదటగా అగ్నిని ఆ రూపము గురించి తెలుసుకొని రమ్మని పంపగా అతడు ఆ అద్భుత రూపమేమిటో తెలుసుకొని నిరాశతో తిరిగివచ్చెను.

4. अहमस्मीत्यब्रवीत् मातरिश्व वा अहमस्मीति ।

అహమస్మీత్యబ్రవీత్ మాతరిశ్వవా అహమస్మీతి |

Ahamasmeetyabraveet maatarishva vaa Ahamasmeeti |

कविपरिचय : The above line is taken from the lesson ''ब्रहमशक्तिर्गरीयसी'' Which is taken from the third part of ''केनोपनिषद्''.

सन्दर्भ : Vayu came near to Yaksha, Yaksha asked Vayu," Who are you?". Then Vayu replied to Yaksha. The above line is in the same context.

भाव : "I am the great Matarishvan, I am Vayu (wind god)." (Matarishvan is a name given to vayu in Rigveda and Atharva veda). These words were said the Yaksha by Vauy.

కవిపరిచయం : ప్రస్తుత వాక్యము "బ్రహ్మశక్తిర్గరీయసి" అనే పాఠ్యభాగము నుండి గ్రహించబడినది. ఇది "కేశోపనిశత్" అనే గ్రంథము యొక్క మూడవ ఖాండ నుండి స్వీకరించబడినది.

సందర్భం : వాయుదేవుడు యక్షుని దెగ్గరికి వస్తాడు. అప్పుడు యక్షుడు వాయుదేవుడిని " నీవు ఎవరు?" అని అడుగుతాడు. ఆ ప్రశ్నకు వాయుదేవుడు సమాధానము చెప్పు సందర్భములోనిది ఈ వాక్యము.

భావము : "నేను మాతరిశ్వను, నేను వాయువును," (మాతరిశ్వ అనే పేరు రిగ్వేదంలో, ఆథర్వ వేదంలో వాయువుకి ఇచ్చిన గొప్ప పేరు) అని వాయుదేవుడు యక్షునికి చెప్పెను.

5. तस्मै तृणं निदधावेतद्दहेति ।

తస్మై తృణం నిదధావేతద్దహేతి |

Tasmai trunam Nidadhaavetaddaheti |

कविपरिचय : The above line is taken from the lesson ''ब्रहमशक्तिर्गरीयसी'' Which is taken from the third part of ''केनोपनिषद्''.

Rahul Publications

सन्दर्भ : After Agni (fire god) said that he can burn everything on the planet earth, Yaksha asked a question and gave a task to Agni and said these words. The above line is in the same context.

भाव : Yaksha gave a straw (grass) to Agni and asked him to burn this. Its a task given to Agni to test his strength of what he can burn.

కవిపరిచయం : ప్రస్తుత వాక్యము "బ్రహ్మశక్తిర్గరీయసి" అనే పాఠ్యభాగము నుండి గ్రహించబడినది. ఇది "కేశోపనిశత్" అనే గ్రంథము యొక్క మూడవ ఖాండ నుండి స్వీకరించబడినది.

సందర్భం : అగ్నిదేవుడు అతను భూమి పైన వున్న అన్నిటినీ దహించే (కాల్చే) శక్తి వుంది అనగానే యక్షుడు ఒక పనిని చెయ్యమని అగ్నిదేవునికి చెప్పే సందర్భము లోనిది ఈ వాక్యము.

భావము : యక్షుడు ఒక గడ్డి పరకను అగ్నిదేవునికి చూపించి "దీనిని కాల్చుము" అని చెప్పెను. అగ్ని యొక్క శక్తిని గురించి పరీక్ష లాగా చెప్పెను.

Rahul Publications

Q.No. 7 मधुरोपदेश । (प्रतिपदार्थः)

1. **अरातिवर्गोन्मथनेन विश्रुतं विधातुमत्यन्तविनीतमप्यमुम् ।**
कदाचिदर्थोल्लसितेन भूपतिस्स वाङ्मयेनैवमुपादिशत्सुतम् ॥

అరాతివర్గోన్మథనేన విశృతం విధాతుమత్యన్తవినీతమప్యముమ్ ।
కదాచిదర్థోల్లసితేన భూపతిస్స వాఙ్మయేనైవ ముపాదిశత్సుతమ్ ॥

Arativargonmathanena vishrutam vidhatamatyanata vineetamapyamum |
Kadachidarthollasitena Bhupatissa Vangmayenaivamupadishatsutam.||

कविपरिचय : The above sloka is taken from the lesson ''**मधुरोपदेशः**'' which is extracted from ''**मधुरविजयं**'' written by Gangadevi. Gangadevi was a princess of Kakatiya who belonged to Ekashila Nagaram in warangal, '**मधुशविजय**' consists of 9 cantos. This lesson is taken from third canto.

కవిపరిచయం : ప్రస్తుత శ్లోకము 'మధురోపదేశం' అనే పాఠ్యభాగములోనిది. ఇది "మధుర విజయం" నుండి గ్రహించబడినది. దీనిని రాసింది గంగాదేవి. కాకతీయ రాజ్యము యందు జన్మించిన యువరాణి గంగాదేవి. ఈమె ఏకశిలా నగరము (వరంగల్) కు చెందినది. 'మధురవిజయం తొమ్మిది మూలలు కలిగినది. ఈ పాఠ్యభాగం మూడవ మూలం నుండి గ్రహించబడినది.

Rahul Publications

पदविभागः

अरातिवर्ग, उन्मथनेन, विश्रुतं अपि, अमुं सुतं, अत्यन्तविनीतम्, विधातुम्, कदाचित्, अर्थ+उल्लसितेन, वाङ्मयेन, स भूपतिः, एवं, उपदिशत्

प्रतिपदार्थः

अरातिवर्ग	= enemies	= శత్రువులను
उन्मथनेन	= by defeating	= నిర్మూలించుటచే
विश्रुतं अपि	= became famous	= ప్రసిద్ధుడైనప్పటికీ
अमुं सुतं	= his son Veerakamparaya	= కుమారుడైన వీరకంపరాయలుని
अत्यन्तविनीतम्	= to strengthen his qualities	= మిక్కిలి వినయవంతుడిగా

विधातुम्	=	develop	=	చేయుటకు
कदाचित्	=	once	=	ఒకసారి
अर्थ + उल्लसितेन	=	with high souled	=	అర్థవంతములైన
वाङ्मयेन	=	words	=	మాటలచే
स भूपतिः	=	that Bukkamaharja	=	ఆ బుక్కమహారాజు
एवं	=	proceeds	=	ఈ విధముగా
उपदिशत्	=	to preach his son	=	ఉపదేశించెను

Summary

There was a King Bukkarayalu who was popular in defeating all his enemies, wanted to make his son noble and obedient. The king adviced him with delightful words which were meaningful and effective as follows.

తాత్పర్యము

శత్రువులను అణగదొక్కే పరాక్రమము, కీర్తి కలిగిన రాజు బుక్కరాయలు అతని కుమారుడైన వీరకంపరాయలుకి సద్భావముతో కూడిన మాటలతో తీర్చిదిద్దేందుకు మధురంగా ఉపదేశించెను.

Rahul Publications

2. **धियः प्रकाशागुपदेशसंभृतात्तमो हि तारुव्यविजृम्भितं जनाः ।**
समुज्झितुं तात भवन्ति पारितास्तदेतदाकर्णयितुं त्वमर्हसि ॥

ధీయః ప్రకాశాదుపదేషసంభృతాత్తయో హి తారుణ్యవిజృమ్భితం జనాః ।
సముజ్ఘితుం తాత భవంతి పారితాస్తదేతదాకర్ణమితుం త్వమర్హసి ॥

Dhiyah Prakashaadupadeshasambhrutaattamo hi tirunya vijrumbhitam janah. |

Samujjhitum tata bhavanti Paaritaastadetadakarnayitum tvamarhasi. ||

कविपरिचय : The above sloka is taken from the lesson ''**मधुरोपदेशः**'' which is extracted from ''**मधुरविजयं**'' written by Gangadevi. Gangadevi was a princess of Kakatiya who belonged to Ekashila Nagaram in warangal, '**मधुश्विजय**' consists of 9 cantos. This lesson is taken from third canto.

కవిపరిచయం : ప్రస్తుత శ్లోకము 'మధురోపదేశం' అనే పాఠ్యభాగములోనిది. ఇది "మధుర విజయం" నుండి గ్రహించబడినది. దీనిని రాసింది గంగాదేవి. కాకతీయ రాజ్యము యందు జన్మించిన యువరాణి గంగాదేవి. ఈమె ఏకశిలా నగరము (వరంగల్) కు చెందినది. 'మధురవిజయం తొమ్మిది మూలలు కలిగినది. ఈ పాఠ్యభాగం మూడవ మూలం నుండి గ్రహించబడినది.

पदविभागः

धियः, प्रकाशात् , उपदेशसंभृतात्, तमः, हि, तारूण्यविजम्भितं, जनाः, समुज्झितुं, तात, भवन्ति, पारिताः, तत्, एतत्, आकर्णयितुं, त्वम्, अर्ट्टसि ।

प्रतिपदार्थः

तातः	=	My dear son!	=	సుపుత్రా !
जनाः	=	The people	=	ప్రజలు
पारिताः भवन्ति	=	Are becoming more efficient	=	సమర్థులవు చుంటిరి
समुज्झितुं	=	of giving away	=	విడిచి పెట్టుటుకు
तमः	=	The mode of ignorance	=	అజ్ఞానమనే చీకటిని
तारूण्यविजृम्भितं	=	That are developed due to youthfulness	=	యవ్వనంచే ఏర్పడిన
प्रकाशात्	=	Due to the lightning education	=	వెలుగువలన
धियः	=	Of knowledge	=	బుద్ధి యొక్క
उपदेशत संभृतात्	=	With good advices	=	ఉపదేశము వలన
हि	=	Therefore	=	కదా
एतत्	=	This advice	=	ఈ ఉపదేశమును
आकर्णयितुं	=	To listen	=	వినుటకు
त्वम्	=	You	=	నీవు
अर्हसि	=	Deserve that	=	పొందుతున్నావు

Rahul Publications

Summary

My dear son! youth and people are becoming able to give away thier mode of ignorance, that is becaus of the youthfulness by the enlightening words and advices given by elders. You try to develop skills. You are eligible as you are noble in youth. Show good regards to the words of elders.

తాత్పర్యము

ఓ కుమారుడా ! ప్రజలు యవ్వనము యొక్క కారణాన అజ్ఞానమును పొందుతారు. వారు మంచిమాటలు, ఉపదేశాలు విని అజ్ఞానమును పోగొట్టుకుంటారు. నీవు కూడా నీ సామర్థ్యమును పెంచుకో మంచి మాటలను విని. నీవు అర్హుడవు అగుచున్నావు.

3. **गुरूपदेशः किल कथ्यते बूर्धेश्कर्कशं किञ्चन रत्वकुण्डम ।**
अमेचकं नूतनमञ्जनं सतामाजातागाक्षयमभ्दुतं तपः ।।

గురూపదేష కిల కథ్యతే బుధైరకర్కశం కించన రత్నకుండలం ।
అమేచకం సూతనమంజనం సతామజాతగాత్రక్షయమద్భుతం తపః ।।

Gurupadesha Kila Kathyate buthairakarkasham kinchana ratnakundalam| Amechakam Natana Manjanam Satamajatagaatrakshaya madbhutam tapah. ||

कविपरिचय : The above sloka is taken from the lesson ''**मधुरोपदेशः**'' which is extracted from ''**मधुरविजयं**'' written by Gangadevi. Gangadevi was a princess of Kakatiya who belonged to Ekashila Nagaram in warangal, '**मधुश्विजय**' consists of 9 cantos. This lesson is taken from third canto.

కవిపరిచయం : ప్రస్తుత శ్లోకము 'మధురోపదేశం' అనే పాఠ్యభాగములోనిది. ఇది "మధుర విజయం" నుండి గ్రహించబడినది. దీనిని రాసింది గంగాదేవి. కాకతీయ రాజ్యము యందు జన్మించిన యువరాణి గంగాదేవి. ఈమె ఏకశిలా నగరము (వరంగల్) కు చెందినది. 'మధురవిజయం తొమ్మిది మూలలు కలిగినది. ఈ పాఠ్యభాగం మూడవ మూలం నుండి గ్రహించబడినది.

पदविभागः

गुरू+उपदेशः, किल, कथ्यते, बूर्धेः अकर्कशं , किञ्चन, रत्नकुण्डलम् , अमेचकं, नूतनम्, अंजनम्, सताम्, अजातगात्रक्षयम्, अभ्दुतं, तपः ।

प्रतिपदार्थः

पुंत्रा	= Oh son'	= ఓ కుమారా
गुरूपदेशः	= The teachings of elders	= గురువు ఉపదేశం
सतां	= To good people	= మంచివారికి
अकर्कशं	= Without pain	= కఠినములేని
किञ्चन	= Certainly	= కచ్చితంగా
रत्नकुण्डलम्	= Diamond earring	= రత్నపు చెవి ఆభరణము
अमेचकम्	= Which has no black colour	= నలుపు తనము లేని
नूतनं अंजनम्	= It is like new eye embrosial	= కొత్త కాటుకవలె
आजातगात्रक्षयम्	= Which destroyes the body	= శరీరంనునాశనము చేయు
अभ्दुतं तपः	= It is like extradonary penance	= ఆశ్చర్య తపస్సు
बुधैः	= Scholars	= పండితులు
कथ्यते किल	= It is said that	= ఇలా చెప్పబడింది

Summary

My son! It is said that the advice given by elders or scholars to good people is like a great penance - That does not destroys the body. It is a painless earring studded with diamonds and like an eye embroidary with no black colour. That is why listen to advise of elders everytime.

తాత్పర్యము

ఓ కుమారా! పెద్దలు, పండితులు చేయు ఉపదేశము గొప్ప తపస్సు వంటిది – అది శరీరమును నాశనం చేయదు. అది కఠినము లేని రత్నములతో కూడిన చెవి ఆభరణము వంటిది. నల్లదనము లేని కాటుక వంటిది. కనుక ఎప్పుడూ పెద్దలు చెప్పిన మాటలను వినవలెను.

4. **मुहुः प्रसर्पन्मदमीलितेक्षणाः क्षणाधिरोहद्रजसो मलीमसाः ।**
गजा इव स्तम्भनिरूध्दचेतसः खला न गृह्णन्ति नियन्तृचोदितम् ।।

ముహుః ప్రసర్పన్మదమీలితేక్షణాః క్షణాధిరోహద్రజసో మలీమసాః ।

గజా ఇవ స్తంభనిరుద్ధచేతసః ఖలా న గృహ్ణన్తి నియన్తృచోదితం ॥

Rahul Publications

Muhuh prasarpanmadamilitekshanah kshanadhirohadrajaso malimasaah|
Gaja iva stambhanirudhachetasah khala na Gruhnanti niyatruchoditam||

कविपरिचय : The above sloka is taken from the lesson ''**मधुरोपदेशः**'' which is extracted from ''**मधुरविजयं**'' written by Gangadevi. Gangadevi was a princess of Kakatiya who belonged to Ekashila Nagaram in warangal, '**मधुश्विजय**' consists of 9 cantos. This lesson is taken from third canto.

కవిపరిచయం : ప్రస్తుత శ్లోకము 'మధురోపదేశం' అనే పాఠ్యభాగములోనిది. ఇది "మధుర విజయం" నుండి గ్రహించబడినది. దీనిని రాసింది గంగాదేవి. కాకతీయ రాజ్యము యందు జన్మించిన యువరాణి గంగాదేవి. ఈమె ఏకశిలా నగరము (వరంగల్) కు చెందినది. 'మధురవిజయం తొమ్మిది మూలలు కలిగినది. ఈ పాఠ్యభాగం మూడవ మూలం నుండి గ్రహించబడినది.

Rahul Publications

पदविभागः

मुहुः, प्रसर्पन्मदमीलितेक्षणाः, क्षणाधिरोहात्, रजसः, मलीमसाः, गजाः, इव, स्तम्भनिरूध्दचेतसः, खलाः, न, गृहन्ति, नियन्तृचोदितम् ।

प्रतिपदार्थः

खलाः	=	Wicked People	=	చెడ్డవారు
क्षणाधिरोहद्रजसः मलीमसाः	=	In fractionof seconds getting polluted by Rajo Guna.	=	క్షణరాలములోనే రజో గుణము చే ఆక్రమింపబడిన వారై
प्रसर्पन्मदमीलितेक्षणाः	=	Becoming blind (ignorant)	=	కన్నులు మూయబడిన – వారై (అజ్ఞానారారులై)
मुहुः	=	Frequently	=	మాటిమాటికి
न गृहन्ति	=	Who are not listening to elders	=	పెద్దల మాటలు వినని వారై
गजाः इव	=	Like elephants	=	ఏనుగుల వలె
स्तम्भनिरूध्दचेतसः	=	Not stable minded	=	నిలకడ మనస్సులేని వారై

नियन्तृचोदितम्	=	Not following instructions of Mahouts (Masters)	=	గురువుల ఉపదేశాలు వినని వారు.

Summary

The wicked people are influenced by Rajo guna (mode of Poisson) within few seconds and become arrogant frequently. The one who is not obeying elders are like intoxicated elephants which donot follow the instruction of their Mahout (i.e., Masters).

తాత్పర్యము

చెడ్డవారు క్షణకాలము లోనే రజోగుణము చే ఆక్రమించబడి మాలిన్యము పొందినవారై మాటీమాటికీ గర్వము చెంది, ఉద్రేకమును చెందుతూ వుంటారు. అటువంటివారు స్థిరమైన మనసులేని, మావటి యొక్క ఆజ్ఞను వినని ఏనుగుల వంటి వారు. వారు గురువుల మాట వినరు.

5. मदान्धकाशे हि महानिशीथिनी प्रबोधचन्द्रप्रतिरोधकालिका ।
मनोजमत्तद्विपवैजयन्तिका शरीरिणां शश्वदलङ्घिनी दशा ।।

మదాన్ధకారో హి మహానిశీథినీ ప్రబోధచంద్రప్రతిరోధకాలికా ।
మనోజమత్తద్విపవైజయన్తికా శరీరిణాం శశ్వదలంఘినీ దిషా ॥

Madandhakaro hi mahaneshithinee prabodhachandra pratirodhakalika|
Manojamattadvipavaijayantika Shareerinam shashvadalamghinee dasha||

कविपरिचय : The above sloka is taken from the lesson ''**मधुरोपदेशः**'' which is extracted from ''**मधुरविजयं**'' written by Gangadevi. Gangadevi was a princess of Kakatiya who belonged to Ekashila Nagaram in warangal, '**मधुशविजय**' consists of 9 cantos. This lesson is taken from third canto.

కవిపరిచయం : ప్రస్తుత శ్లోకము 'మధురోపదేశం' అనే పాఠ్యభాగములోనిది. ఇది "మధుర విజయం" నుండి గ్రహించబడినది. దీనిని రాసింది గంగాదేవి. కాకతీయ రాజ్యము యందు జన్మించిన యువరాణి గంగాదేవి. ఈమె ఏకశిలా నగరము (వరంగల్) కు చెందినది. 'మధురవిజయం తొమ్మిది మూలలు కలిగినది. ఈ పాఠ్యభాగం మూడవ మూలం నుండి గ్రహించబడినది.

Rahul Publications

पदविभागः

मदान्धकारः, महानिशीथिनी, प्रबोधचेन्द्रप्रतिरोधकालिका, हि, मनोजमत्तद्विपवैजयन्तिका, दशा, अलङ्घिनी, शश्वत् शरीणां ।

प्रतिपदार्थः

शरीणां	=	to humans	=	మానవులకు
शश्वत्	=	Permanently	=	శాశ్వతంగా
अलङ्घिनी	=	Cannot over come that	=	దాట లేని
दशा	=	A kind of State	=	ఓక ప్రకారాన
हि	=	indeed	=	కదా
मदान्धकारः	=	Darkness called arrogance	=	గర్వమనే చీకటి
प्रबोधचेन्द्रप्रतिरोधकालिका	=	To stop advice, like stopping moonlight	=	చంద్రుని వంటి ఉపదేశాన్ని అడ్డగించుట.
महानिशीथिनी	=	Its very dangerous	=	ప్రమాదమైనది
मनोजमत्तद्विपवैजयन्तिका	=	Raise of mind of arrogant elephant	=	మదము చే ఏర్పడిన గర్వం కలిగిన వారై

Rahul Publications

Summary

Oh my Son ! Darkness is compared with arrogance and as dangerous kalaratri, which stops the advice called moon light. The arrogance like elephant which raises its the mind and goes into a state, that arrogance cannot be overcome by humans permanantly so be carefull of it.

తాత్పర్యము

కుమారా ! అంధకారమనే గర్వము చాలా భయంకరమైన కాలరాత్రి వంటిది. గురువుల ఉపదేశాలను ఆ (చెంద్రకాంతిని) అడ్డుకుంటుంది. ఆ అంధకారమనే ఏనుగు మనస్సు యందు పుడితేవేరే మానవులకు శాశ్వతముగా వినే పద్ధతిని కోల్పోవును కనుక జాగ్రత్తగా వుండవలెను.

6. भवत्यहङ्कारमहीरूहांकुरे दयापयश्शोषणदारूणोष्मणि ।
तमः प्रदोषे तरूणिन्मि कस्य वा समञ्जसं पश्यति दृष्टिरञ्जसा ।।

భవత్యహంకారమహీరుహాంకురే దయాపయశ్శోషణదారుణే శ్మణి ।
తమః ప్రదోషే తరుణిన్మ కస్య వా సమంజసం పశ్యతి దృష్టిరంజసా ।।

Bhavatyahankara Mahiruhamkure dayapayashoshanadarunoshmani|
Tamah pradoshe taruninmi kasya va smamjasam pashyatidrushiramjasaa||

कविपरिचय : The above sloka is taken from the lesson ''**मधुरोपदेशः**'' which is extracted from ''**मधुरविजयं**'' written by Gangadevi. Gangadevi was a princess of Kakatiya who belonged to Ekashila Nagaram in warangal, '**मधुश्विजय**' consists of 9 cantos. This lesson is taken from third canto.

కవిపరిచయం : ప్రస్తుత శ్లోకము 'మధురోపదేశం' అనే పాఠ్యభాగములోనిది. ఇది "మధుర విజయం" నుండి గ్రహించబడినది. దీనిని రాసింది గంగాదేవి. కాకతీయ రాజ్యము యందు జన్మించిన యువరాణి గంగాదేవి. ఈమె ఏకశిలా నగరము (వరంగల్) కు చెందినది. 'మధురవిజయం తొమ్మిది మూలాలు కలిగినది. ఈ పాఠ్యభాగం మూడవ మూలం నుండి గ్రహించబడినది.

Rahul Publications

पदविभागः

भवति, दयापयश्शोषणदारूणोष्मणि, अहङ्कारमहीरूहांकुरे, तमः प्रदोषे तरूणिन्मि, कस्य, दृष्टिः, अञ्जसा, पश्यति, समञ्जसं

प्रतिपदार्थः

भवति	=	being	=	ఉండెను
दयापयश्शोषणदारूणोष्मणि	=	The summer which evoparates water like kindess	=	ఎండాకాలం నీళ్ళను కరుణ లాగా ఆవిరిచేయుట
अहङ्कारमहीरूहांकुरे	=	Tree which raised earth Arrogance	=	అహంకారమనే భూమిమీద మలిచిన యొక్క వలె

तमः प्रदोषे तरूणिन्मि	=	Youthfullness which has darkness	=	అంధకారము అనే స్థితిలో వున్న యవ్వనం
कस्य	=	Whose	=	ఎవరు
दृष्टिः	=	Mind	=	మనస్సు
अञ्जसा	=	Immediately	=	వెంటనే
पश्यति	=	Observe	=	చూడగలదు
समञ्जसं	=	Properly	=	మంచి క్రమముగా

Summary

Whose mind will be mercyful? the hot summer evaporates the water called kindness, and like tree which raised from earth called arrogance in youthfullness called darkness.

తాత్పర్యము

కుమారా ! ఎవరికి దయ వుండును. ఎండ దయ అనే పేరుగల నీటిని ఆవిరి చేయును, చెట్టు గర్వమనే పేరుగల భూమి నుండి పుట్టును. అటువంటిదే యవ్వనపు యొక్క అంధకారము

Rahul Publications

7. **युवानमज्ञानयागमक्रमं स्वतन्त्रमैश्वर्यमदोध्दतं नृपम् ।**
विपत्क्षणेन व्यसनानुबन्धजा क्षिणोति चन्द्रं श्रणदेव तामसी ।।

యువానమజ్ఞానయాగమక్రమం స్వతంత్రమై శ్వర్యమదోద్ధతం నృపం ।
విపత్‌క్షణేన వ్యసనానుబంధజా క్షిణోతి చంద్రం క్షణదేవ తామసీ ।।

Yuvanamagnanayagamakramam Svatantramaishvarya Madodhatamnrupam|

Vipatkshanenena vyasananubandhaja Kshinoti chandra kshanadeva tamasee||

कविपरिचय : The above sloka is taken from the lesson ''मधुरोपदेशः'' which is extracted from ''मधुरविजयं'' written by Gangadevi. Gangadevi was a princess of Kakatiya who belonged to Ekashila Nagaram in warangal, 'मधुश्विजय' consists of 9 cantos. This lesson is taken from third canto.

కవిపరిచయం : ప్రస్తుత శ్లోకము 'మధురోపదేశం' అనే పాఠ్యభాగములోనిది. ఇది "మధుర విజయం" నుండి గ్రహించబడినది. దీనిని రాసింది గంగాదేవి. కాకతీయ రాజ్యము యందు జన్మించిన యువరాణి గంగాదేవి. ఈమె ఏకశిలా నగరము (వరంగల్) కు చెందినది. 'మధురవిజయం తొమ్మిది మూలలు కలిగినది. ఈ పాఠ్యభాగం మూడవ సర్గనుండి గ్రహించబడినది.

पदविभागः

युवानं, नृपं, अज्ञातनयागमक्रमम्, ऐश्वर्यमदोध्दतं, स्वतश्रं, श्रिणोति, विपत्क्षणेन व्यसनानुबन्धजा, चन्द्रम् इव, श्रणदा, तामसी

प्रतिपदार्थः

युवानं	=	Young	=	యవ్వనం
नृपं	=	Prince	=	రాకుమారుడు
अज्ञातनयागमक्रमम्	=	Who donot want to now morals	=	నీతిని తెలుసుకొన్నవాడు
ऐश्वर्यमदोध्दतं	=	Will become arrogant due to his wealth	=	సంపదకారణమున గర్వం చెందినవాడం
स्वतश्रं	=	Being indepenent without listening to elders.	=	పెద్దల మాటలు వెనక స్వాతంత్రం కోరినవాడై
श्रिणोति	=	will be destroyed	=	నాశనం పొందును
विपत्क्षणेन व्यसनानुबन्धजा	=	Problems will raise due to bad habbits	=	వ్యసనాల ద్వారా ఇబ్బందులు పడతాడు
चन्द्रम् इव	=	Like moon	=	చంద్రుని వలె
श्रणदा	=	with night which destroyes	=	రాత్రి వల్ల నాశనం చేయనో
तामसी	=	which contains full of darkness	=	పూర్తి అంధకారం ఉండును

Rahul Publications

Summary

My dear son ! A Prince who does not listen to morals, who does become arrogant because of his wealth, and who wants to be independent without listenign elders and away from them will be destroyed which raiseds bad habits like moon that gets destroyed by night full of darkness.

తాత్పర్యము

కుమారా ! ఎవరైతే నీతులు వినడో, సంపద గర్వముతో విర్రవీగుతాడో, పెద్దలను, వారి మాటలను విడిచి పెడతాడో వాడు అతని చెడు అలవాట్ల ద్వారా నాశనము అవును, ఎలాగైతే చంద్రుడు అమావాస్య అనే పూర్తి అంధకారం తో నాశనమయినట్లు కనపడేనో అట్లు.

8. **अशेषदोषाङ्करकुञ्जभूमयो मदान्धचेतोमृगबन्धवागुराः ।**
कथं नु विश्वासपदं मनीषिणां मनोजमाया भटशिस्त्रिकाः स्त्रियः ।।

అశేషదోశాంకరకుంజభూమయో మదాన్ధరచేతో మృగబన్ధవాగురాః
కథంను విశ్వాసపదం మనీషిణాం మనోజమాయాభటశస్త్రకాః స్త్రియః

Asheshadoshankarakunjabhumayo madandhacheto mrugabandha - vagurah

Kathan na vishvasapadam manishinam manojamay abhatashas - trika striyah

कविपरिचय : The above sloka is taken from the lesson ''**मधुरोपदेशः**''which is extracted from ''**मधुरविजयं**'' written by Gangadevi. Gangadevi was a princess of Kakatiya who belonged to Ekashila Nagaram in warangal, '**मधुशविजय**' consists of 9 cantos. This lesson is taken from third canto.

కవిపరిచయం : ప్రస్తుత శ్లోకము 'మధురోపదేశం' అనే పాఠ్యభాగములోనిది. ఇది "మధుర విజయం" నుండి గ్రహించబడినది. దీనిని రాసింది గంగాదేవి. కాకతీయ రాజ్యము యందు జన్మించిన యువరాణి గంగాదేవి. ఈమె ఏకశిలా నగరము (వరంగల్) కు చెందినది. 'మధురవిజయం తొమ్మిది మూలలు కలిగినది. ఈ పాఠ్యభాగం మూడవ మూలం నుండి గ్రహించబడినది.

पदविभागः

अशेष दोषाङ्कर कुञ्जभूमयः, मदान्धचेतोमृगबन्धवागुराः, कथं नु, विश्वासपदं, मनीषिणां, मनोजमायाभटशस्त्रिकाः, स्त्रियः।

Rahul Publications

प्रतिपदार्थः

कथं नु	= How	= ఎలా
स्त्रियः	= The women	= ఆడవారు
मदान्धचेतोमृगबन्धवागुराः	= Who would capture the minds of wild animals with darkness called arrogance	= ఎవరైతే క్రూరమృగాల మనసుని అంధకారమనే గర్వముతో ఆక్రమించెదరో
अशेषदोषाङ्कुरकुञ्जभूमयः	= Who are like acloves with Sprouts with countless mistakes.	= లెక్కలేని తప్పులు కలిగిన మొక్కల తో ఉన్న పొదరిండ్లు వలె
मनोजमायाभटशस्त्रिकाः	= Who are like swards in a hand of soldier which has Manmadha magic	= వీరుడి చేతిలో మన్మధమాయ కలిగిన ఖడ్గాల వంటి వారి వలె
विश्वासपदम्	= Will be trust worthy?	= నమ్మతగిన వారు
मनीषिणां	= To the Scholars	= పండితులకు

Rahul Publications

Summary

How the women who captures the minds of wild animals, with darkness called arragance and like acloves which are with sprouts called as countless mistakes. How those who are like swards in the hands of soliders which have manmadha magic power, be trust worthy to the scholars? They want be trust worthy.

తాత్పర్యము

స్త్రీలు గర్వము అనే చీకటితో కూడి వున్న మనస్సులనే మృగాలను బందించువలలు. లెక్కలేని తప్పులు అనే మొలకలతో వున్న పొదరిండ్లు . మన్మధ మాయ చేయు సైనికుని చేతిలో వున్న ఖడ్గము వంటి స్త్రీలను ఎట్లా నమ్మవచ్చు?అటువంటి స్వభావము గల స్త్రీలను నమ్మకూడదు అని అర్థము.

9. फलोत्तरा भूमिरनत्ययं बलं महार्हरत्नाभरणं य सम्पदः ।
किमन्यदात्मा च कलत्रपुत्रकैः परार्थमेव ध्रुवमक्षदेविनः ।।

ఫలోత్తరా భూమిరనత్యయం బలం మహార్హరత్నాభరణం చ సంపదః
కిమన్యదాత్మా చ కలత్రపుత్రకైః పరార్థమేవ ధృవతుక్షదేవినః

Falottara Bhumiratyayam balam maharharatna bharanam cha sampadah
Kimanyadatma cha Falatrapatrakaih Pararthameva druvamakshadevinah

कविपरिचय : The above sloka is taken from the lesson ''मधुरोपदेशः'' which is extracted from ''मधुरविजयं'' written by Gangadevi. Gangadevi was a princess of Kakatiya who belonged to Ekashila Nagaram in warangal, 'मधुशविजय' consists of 9 cantos. This lesson is taken from third canto.

కవిపరిచయం : ప్రస్తుత శ్లోకము 'మధురోపదేశం' అనే పాఠ్యభాగములోనిది. ఇది "మధుర విజయం" నుండి గ్రహించబడినది. దీనిని రాసింది గంగాదేవి. కాకతీయ రాజ్యము యందు జన్మించిన యువరాణి గంగాదేవి. ఈమె ఏకశిలా నగరము (వరంగల్) కు చెందినది. 'మధురవిజయం తొమ్మిది మూలలు కలిగినది. ఈ పాఠ్యభాగం మూడవ మూలం నుండి గ్రహించబడినది.

Rahul Publications

पदविभागः

फलोत्तरा, भूमिः, अनन्ययं, बल, महार्हरत्नाभरणं, च, सम्पदः, किमन्यत्, आत्मा, च, कलत्रपुत्रकैः, परार्थम्, एव, ध्रुवम्, अक्षदेविनः ।

प्रतिपदार्थः

अक्षदेविनः	= For a gambler	= జూదమాడు వాని యొక్క
फल+उत्तरा	= Crops fruit	= పంటలు
भूमि	= The earth	= భూమి
अनत्ययं	= Consistent	= స్థిరమైన
बलं	= Strength	= బలము

महार्हरत्नाभरणम्	=	Full of ornaments	=	రత్నాలచే అలంకరింప బడ్డ
संपदः	=	The wealth	=	సంపదలు
किम् अन्यत्	=	What other	=	ఇంతకు మించి
आत्मा	=	himself	=	తాను
कुलत्रपुत्रकैः	=	Wife and Children	=	భార్య పుత్రులతో
परार्थमेव	=	For others sake only	=	ఇతరుల కొరకు
ध्रुवम्	=	Certainty	=	అది నిశ్చయము

Summary

The great strength thathe has, the land which is fertile, the riches and embroidery full of diamonds, himself and his wife and children, for a gambler, all the above are certainly for the sake of others only. Because he looses.

తాత్పర్యము

ఓ కుమారా ! గొప్పబలము, సారవంతమైన భూమి, సంపద, రత్నాలతో అలంకరింపబడ్డ హారము, తనకు తాను మరియు భార్యా బిడ్డలు అన్నీ ఒక జూదకర్త ఇతరుల కొరకే ఉపయోగించెదరు. ఇది నిశ్చయము. అంతా పోగొట్టుకుంటాడు.

Rahul Publications

10. विना फलं जीवितसंशयप्रदां विनोदबुध्दया मृगयां भजेत कः ।

प्रमाद्यतां पार्थिवगन्धहस्तिनामियं हि वारी कथिता विचक्षणैः ।।

వినా ఫలం జీవితసంశయప్రదాం వినోద బుద్ధయా మృగయాం భజేతకః

ప్రమాద్యతాం పార్థివగన్ధహస్తినామియం హి వారీ కథితా విచక్షణైః

Vina Falam jivitasamshayapradam vinodabuddhaya mrugaya bhajeha kah.

Pramadyatam parthivagandha hastinamiyam hi vari kathita vichakshanaih

कविपरिचय : The above sloka is taken from the lesson ''**मधुरोपदेशः**'' which is extracted from ''**मधुरविजयं**'' written by Gangadevi. Gangadevi was a princess of Kakatiya who belonged to Ekashila Nagaram in warangal, '**मधुश्विजय**' consists of 9 cantos. This lesson is taken from third canto.

కవిపరిచయం : ప్రస్తుత శ్లోకము 'మధురోపదేశం' అనే పాఠ్యభాగములోనిది. ఇది "మధుర విజయం" నుండి గ్రహించబడినది. దీనిని రాసింది గంగాదేవి. కాకతీయ రాజ్యము యందు జన్మించిన యువరాణి గంగాదేవి. ఈమె ఏకశిలా నగరము (వరంగల్) కు చెందినది. 'మధురవిజయం తొమ్మిది మూలలు కలిగినది. ఈ పాఠ్యభాగం మూడవ మూలం నుండి గ్రహించబడినది.

पदविभागः

विना, फलं, जीवितसंशयप्रदां, विनोदबुध्दया, मृगयां, भजेत, कः, प्रमाद्यतां, पार्थिवगन्धहस्त्रिनाम् इयं, हि, बारी, कयिता, विचक्षणैः

प्रतिपदार्थः

कः	= Which king	= ఏ రాజు
भजेत	= Will make	= చేయుదురో
मृगयां	= The hunting	= వేటను
फलं विना	= Without any result (benefit)	= ప్రయోజనం లేకుండా
विनोदबुध्दया	= Just for entertainment	= వినోదము కోసము
जीवितसंशयप्रदां	= Which causes harm for animals	= జంతువులకు కీడు కలిగించే
हि	= indeed	= కదా
कथिता	= it's said that	= ఇలా చెప్పబడుతుంది
विचक्षणैः	= By the scholars	= పండితులచే
इयं	= The unnecessary hunting	= ముందు చెప్పిన వేట
प्रमाद्यताम्	= Causes big Problems	= ప్రమాదము కలిగించును
वारी	= Like the pits	= గుంటల వలె
पार्थिवगन्धहस्तिनाम्	= Like hunters capturing the elephants called kings	= ఎలా ఐతే వేటగాళ్ళు ఏనుగు అనే రాజును పట్టెదరో

Rahul Publications

Summary

My dear son! which king hunts animals without any special benefit does for people. If its done for fun, it causes harm to animals. Scholars say it is harm even for thekings like the pits which are made by hunters for capturing the elephants.

తాత్పర్యము

కుమారా ! ఏ ప్రయోజనం లేకుండా రాజు వేటకు వెళ్ళాడు. ప్రజల కొరకే వెళ్తాడు. వినోదము కోసం వేటాడితే జంతువుల ప్రాణంలకు హాని కల్గించును. మరియు రాజుకు కూడా కీడు కల్గించును అని పండితులు చెప్పుచున్నారు. ఎలాగైతే ఏనుగులను (రాజును) పట్టుకోడానికి వేటగాళ్ళచే తొవ్వడ గుంటల వలే ఉన్నది.

11. **समग्रतारूण्यमदस्य सम्पदा स्खलद्गतेर्थन्मदिरानिषेवणम् ।
स एष दोषत्रयजे महाज्वरे ग्रहाभिभूतस्य भुजङ्गनिग्रहः ।।**

**సమగ్రతారుణ్యమదస్య సంపదా స్ఖలద్గతేర్యన్మందిరా నిషేవనమ్
స ఏష దోషాత్రయజాకే మహాజ్వరే గ్రహాభిభూతస్య భుజంగనిగ్రహః**

**Samagraharunyamadasya sampada skha ladgateryanmadira vishevanam
Sa esha doshatrayaje mahaj vare grahabhibhutasya Bejanganigrahah.**

Rahul Publications

कविपरिचय : The above sloka is taken from the lesson ''**मधुरोपदेशः**'' which is extracted from ''**मधुरविजयं**'' written by Gangadevi. Gangadevi was a princess of Kakatiya who belonged to Ekashila Nagaram in warangal, '**मधुशविजय**' consists of 9 cantos. This lesson is taken from third canto.

కవిపరిచయం : ప్రస్తుత శ్లోకము 'మధురోపదేశం' అనే పాఠ్యభాగములోనిది. ఇది "మధుర విజయం" నుండి గ్రహించబడినది. దీనిని రాసింది గంగాదేవి. కాకతీయ రాజ్యము యందు జన్మించిన యువరాణి గంగాదేవి. ఈమె ఏకశిలా నగరము (వరంగల్) కు చెందినది. 'మధురవిజయం తొమ్మిది మూలలు కలిగినది. ఈ పాఠ్యభాగం మూడవ మూలం నుండి గ్రహించబడినది.

पदविभागः

समग्रतारूण्यमदस्य, संपदा, स्खलद्गतेः, यत्, मदिरानिषेवणम्, सः, एषः, दोषत्रयजे, महाज्वरे, ग्रहाभिभूतस्य, भुजङ्गनिग्रहः ।

प्रतिपदार्थः

समग्रतारूण्यमदस्य	=	One who becomes arrogant due to youthfullness	=	యవ్వనం ద్వారా ఎవరైతే గర్వము చెందుదురో
संपदा स्खलद्गतेः	=	Riches will be reduced to bankrupt	=	సంపదల నుండి జారి పోయే మనిషి
सः एषः	=	That means	=	అది ఏమనగా
यत्र मदिरानिषेवणम्	=	Who has habit of taking liquor and etc.	=	ఎవరికై మద్యమును సేవించుట
भुजङ्गनिग्रहः	=	Like snake bite	=	పాము కాటు వలె
महाज्वरे	=	Suffering from high fever	=	పెద్ద జ్వరం
दोषत्रयजे	=	Due to three faults called Kapha, pitta and slesha	=	మూడు దోశాలు, కఫ, పిత్త, శ్లేషము అనెడి.
ग्रहभिभूतस्य	=	Will be effected by planets while in difficulties	=	గ్రహ దోశాల ప్రకారం కష్టలపాలు అవుతాడు.

Summary

My Dear son ! The one who becomes arrogant in his youth, whose riches slowly goes down by consumption of liquor and etc., is like getting a snake bite. It is like a man who is suffering from high fever due to 3 faults (kapha, fitta, shesha) plus getting effected by planets body in difficulties.

తాత్పర్యము

ఓ కుమారా ! ఎవరైతే యవ్వనం ద్వారా గర్వం పొందుతాడో, ఎవరి సంపద చేత దారి తప్పి మద్యమును సేవించుట అనేవి అతడికి (పిత్త, శ్లేష,కత) కారణంగా పెద్ద జ్వరం మందు దుష్ట గ్రహములచే పీడింపబడు వానిని పాము కాటు వేయుట వంటిది.

12. दितानि कुर्वन्नपि नानुरक्ततये जनस्य जल्पन् परूष रूषा नृपाः ।
पयांसि वर्षन्नापि किं न भीषणः कटोरविस्फूर्जथुगर्जितो धनः ।।

వితాని కుర్వాన్నపి నానురక్తయే జనస్య జల్పన్ పురుషం రుషా నృపః
పయాంసి వర్షాన్నపి కిం న భీషణః కఠోరవిస్పూర్జథుగర్జితో ఘనః

Rahul Publications

Hitani kurvannapi nanuraktaye janasya jalpan pursusham rushanrupah Payansi varshannapi kim na bhishanah katheravis furjathugarjito ghanah

कविपरिचय : The above sloka is taken from the lesson ''**मधुरोपदेशः**'' which is extracted from ''**मधुरविजयं**'' written by Gangadevi. Gangadevi was a princess of Kakatiya who belonged to Ekashila Nagaram in warangal, '**मधुरविजय**' consists of 9 cantos. This lesson is taken from third canto.

కవిపరిచయం : ప్రస్తుత శ్లోకము 'మధురోపదేశం' అనే పాఠ్యభాగములోనిది. ఇది "మధుర విజయం" నుండి గ్రహించబడినది. దీనిని రాసింది గంగాదేవి. కాకతీయ రాజ్యము యందు జన్మించిన యువరాణి గంగాదేవి. ఈమె ఏకశిలా నగరము (వరంగల్) కు చెందినది. 'మధురవిజయం తొమ్మిది మూలాలు కలిగినది. ఈ పాఠ్యభాగం మూడవ మూలం నుండి గ్రహించబడినది.

Rahul Publications

पदविभागः

दितानी, फुर्वन, अपि, न, अनुरक्तये, जनस्य, जल्पन, परूषं, रूषा, नृषः, पयांसि, वर्षन्नपि किं न भीषणः कठोरविस्फूर्नथुगर्जितः, धनः ।

प्रतिपदार्थः

नृपः	=	The king	=	రాజు
अपि	=	Though	=	కూడ
कुर्वन्	=	doing	=	చేయుదురు
हितानि	=	for the benefit of	=	శ్రేయస్సు
जनस्य	=	to the people	=	ప్రజల కొరకు
अनुखतये	=	to attract them	=	వారిని ఆకర్షించుటకు
जल्पन	=	If he speaks	=	ఇలా మాట్లాడితే
परूषं	=	harshfull words	=	కఠినముగా
रूषा	=	with anger	=	కోపముతో
न भीषणः किम्	=	will they be terrorised?	=	భయం కల్గించదా వారికి?

धनः इव	=	like cloud	=	మేఘము లాగ
अपि वर्षन्	=	though it rains	=	వాన ఐనా
पयांसि	=	Sweet water	=	నీళ్ళను
कठोरविस्फूर्ज युगर्जितः	=	making sounds of thunders	=	పిడుగులు పెద్ద శబ్దం చేయు
न भीषणः किम् ?	=	Will create terror in them?	=	భయము కల్గించదా?

Summary

Dear son! The king though doing for the benefits of the people, if he speaks harsh words with anger, wont they be terrorised? They like sweat water if it rains but not the thunder sounds in rain.

తాత్పర్యము

ప్రియ కుమారా! రాజు ప్రజల శ్రేయస్సు కొరకు పనులు చేసినా, కఠినమైన మాటలు కోపంతో మాట్లాడితే ప్రజలు భయపడరా ? ప్రజలు వర్షపు నీటిని ఇష్టపడుతారు కానీ వర్షము పిడుగుల శబ్ధాలను ఇష్టపడరు కదా.

Rahul Publications

13. दुनोति दण्डेन दुरूत्सहेन यः प्रसहय राष्ट्रं पदमात्मसम्पदाम् ।
स वृक्षमारूहय कुठारपानतम करोति मूलोहलनाय दुर्मतिः ।।

దునోతి దండేన దురుత్సహేన యః ప్రసహ్య రాష్ట్రం పదమాత్మ సంపదాం ।
స వృక్షమారూహ్య కుతారపాతనం కరోతి మూలద్దలనాయ దుర్మతిః ॥

Dunoti danda durussahena yah. prasahya rastram Padamatma Sampadam.
Sa vrukshamaruhya kutharapatanam karoti muladdalanaya durmatin.

कविपरिचय : The above sloka is taken from the lesson ''**मधुरोपदेशः**'' which is extracted from ''**मधुरविजयं**'' written by Gangadevi. Gangadevi was a princess of Kakatiya who belonged to Ekashila Nagaram in warangal, '**मधुश्विजय**' consists of 9 cantos. This lesson is taken from third canto.

కవిపరిచయం : ప్రస్తుత శ్లోకము 'మధురోపదేశం' అనే పాఠ్యభాగములోనిది. ఇది "మధుర విజయం" నుండి గ్రహించబడినది. దీనిని రాసింది గంగాదేవి. కాకతీయ

రాజ్యము యందు జన్మించిన యువరాణి గంగాదేవి. ఈమె ఏకశిలా నగరము (వరంగల్) కు చెందినది. 'మధురవిజయం తొమ్మిది మూలలు కలిగినది. ఈ పాఠ్యభాగం మూడవ మూలం నుండి గ్రహించబడినది.

पदविभागः

दुनोति, दण्डेन, दुरूत्सहेन, यः, प्रसहय, राष्ट्रं, आत्मासम्पदाम्, पदम्, सः, वृक्षम्, आरूहथ, कुठारपातनं, करोति, मूलोहलनाय, दुर्मतिः ।

प्रतिपदार्थः

यः	=	Which king	=	ఏ రాజు
दुनोति	=	does torture people	=	ప్రజల హాని కోరుతాడు
दुरूत्सहेन दण्डेन	=	Punishments which are unbarable	=	కఠినమైన శిక్షలు
प्रसहय	=	developed	=	ఏర్పరుచుకొని
राष्ट्रं	=	Kingdom	=	రాజ్యము
आत्मसम्पदां पदं	=	with help of all riches	=	తన సంపదతో సహాయం
सः	=	He (that king)	=	అతను
दुर्मतिः	=	is a wiked king	=	చెడ్డరాజు
आरूहय	=	having sat	=	కూర్చుని
वृक्षम्	=	on a branch of tree	=	చెట్టు కొమ్మమీద
करोति	=	will do	=	చేస్తాడు
मूलोद्दलनाय	=	To cut at the end	=	మొదటి దాన్ని నరకడం
कुठारपातनं	=	with an axe	=	గొడ్డలితో

Summary

The king who tortures the people with severe punishments, who develope the kingdom with the help of all riches which has been accumulated, is a wicked king. He is like a man who sits at the corner of the branch and cuts the branch with an axe.

Rahul Publications

తాత్పర్యము

ఎవరైతే తన ప్రజలను అత్యంత క్రూరమైన శిక్షలు ఇచ్చునో, ఎవరైతే తను సంపాదించుకున్న సంపదను ఒక్క రాజ్య అభివృద్ధికి మాత్రమే వినియోగిస్తాడో అటువంటి వాడు ఒక చెడ్డరాజు ఎలాగంటే ఒక మనిషి ఎవరైతే చెట్టుకొమ్మ మొదట కూర్చుని గొడ్డలితో నరుకుట వంటిది.

14. मदादपात्रेषु ददाति मन्दधीर्धनानि धर्माधिकसाधनानि यः ।
निपात्यते तेन मखक्रियोचितं हविश्चितासद्मनि कृष्णवर्त्मनि ।।

మదాదపాత్రేషు దదాతి మంద్ధధీర్ధనాని ధర్మాధికసాధనాని యః
నిపాత్యతే తేన మఖక్రియోచితం హవిశ్చితాసద్మమని కృష్ణవర్త్మని

Madadapatreshu dadati mantadherdhanani dharmadikasadharaniyah
Nipatyate tena makhakriyochitam havishchitasadmani Krushnavartmani

कविपरिचय : The above sloka is taken from the lesson ''मधुरोपदेशः'' which is extracted from ''मधुरविजयं'' written by Gangadevi. Gangadevi was a princess of Kakatiya who belonged to Ekashila Nagaram in warangal, 'मधुश्विजय' consists of 9 cantos. This lesson is taken from third canto.

కవిపరిచయం : ప్రస్తుత శ్లోకము 'మధురోపదేశం' అనే పాఠ్యభాగములోనిది. ఇది "మధుర విజయం" నుండి గ్రహించబడినది. దీనిని రాసింది గంగాదేవి. కాకతీయ రాజ్యము యందు జన్మించిన యువరాణి గంగాదేవి. ఈమె ఏకశిలా నగరము (వరంగల్) కు చెందినది. 'మధురవిజయం తొమ్మిది మూలలు కలిగినది. ఈ పాఠ్యభాగం మూడవ మూలం నుండి గ్రహించబడినది.

Rahul Publications

पदविभागः

मदात् , अपात्रेषु, ददाति, मन्दधीः, धनानि, धर्माधिकसाधनानि, यः, निपात्यते, तेन, मरतक्रियोचितं, हविः, चितासद्मनि, कृष्णवर्त्मनि । ।

प्रतिपदार्थः

यः	= Which king	= ఏ రాజు
मदात्	= Because of the arrogance	= అతని గర్వము చేత

च	=	and	=	మరియు
मन्दधी	=	because of foolishness	=	అవివేకి
ददाति	=	gives	=	ఇవ్వడం
धनानि	=	wealth	=	సంపద
धर्माधिकसाधनानि	=	who earns in a systematic way	=	క్రమ పద్ధతిలో సంపాదించడం
अपात्रेषु	=	To the indeserved	=	అర్హుడు కానివాడికి
तेन	=	Its like doing	=	ఆయనచే చెయబడిన
निपात्यते	=	by pouring	=	పడేసినట్లు
हविः	=	The material used in yagna	=	యజ్ఞపు హోమ ద్రవ్యము
कृष्णवर्त्मनि	=	in to the fire	=	అగ్నిలోనికి
चितासद्मनि	=	into the Burial groand	=	స్మశానములో
मखक्रियोचितं	=	Which have to be poured in yagna	=	యజ్ఞంలో అందించ వలసిన

Rahul Publications

Summary

Oh my son! If a king is an arrogant, gives the charity to undeserved one. The righteous way is offering all the items of yagna into the fire of yagna. It should not be powered into the fire of burial ground by the king the charity should be given to the right persons.

తాత్పర్యము

ప్రియ కుమారా! ఒక రాజు గర్వముతో ఉన్నా, దానము అర్హత లేని వానికి ఇచ్చినా అది హోమద్రవ్యములు స్మశాన అగ్ని యందు వేసినట్లు. అది తప్పు హోమద్రవ్యములు యజ్ఞ అగ్ని యందే వేయాలి. అదేరకంగా అర్హుడికే దానము చేయాలి.

15. अथै भिरैशार्य शरीरयक्ष्मभिर्हताखिलाङ्गैर्व्यसनैरूपदुता : ।
तमः पराभूतनिजैजसो नृपाः प्रयन्ति कालाद् द्विषतामुपेक्ष्यताम् ।।

అథైభిరైశర్య శరీరయక్ష్మ భిర్హతాఖి లాంగైర్వ్యసనైరుప దృతాః

తమః పురాభూత నిజైజసో నృపాః ప్రయంతి కాలాద్ ద్విషతాముపే క్షతాం.

Athaibhiraisharya sharrayakshabirhatakhi lamgairvyasanai rupadrutah.
Tamah purabhutanijaijaso nrupah prayanti kalad duishatamupekshyatan.

कविपरिचय : The above sloka is taken from the lesson ''मधुरोपदेशः'' which is extracted from ''मधुरविजयं'' written by Gangadevi. Gangadevi was a princess of Kakatiya who belonged to Ekashila Nagaram in warangal, 'मधुश्विजय' consists of 9 cantos. This lesson is taken from third canto.

కవిపరిచయం : ప్రస్తుత శ్లోకము 'మధురోపదేశం' అనే పాఠ్యభాగములోనిది. ఇది "మధుర విజయం" నుండి గ్రహించబడినది. దీనిని రాసింది గంగాదేవి. కాకతీయ రాజ్యము యందు జన్మించిన యువరాణి గంగాదేవి. ఈమె ఏకశిలా నగరము (వరంగల్) కు చెందినది. 'మధురవిజయం తొమ్మిది మూలలు కలిగినది. ఈ పాఠ్యభాగం మూడవ మూలం నుండి గ్రహించబడినది.

पदविभागः

अथ, एभिः, ऐश्र्यशरीरयक्ष्मभिः, हताखिलाङ्गैः व्यसनैः, उपद्रुताः, तमः, पराभूतनिजौजसः, नृपा, प्रयान्ति, कालाद्, द्विषताम्, उपेक्ष्यताम् ।

प्रतिपदार्थः

अथ	=	Then	=	తరువాత
एभिः	=	This	=	ఇది
ऐशर्यशरीरयक्ष्मभिः	=	Wealth like T.B. over a body which is healthy	=	సంపద అనే శరీరంకు వచ్చిన పెద్ద జ్వరము (రోగము)
हताखिलाङ्गै :	=	Like healthy parts of the whole body	=	పుష్టి అవయవాలు కలవాడు

Rahul Publications

व्यसनैः	=	bad habits	=	చెడు అలవాట్లు
उपादृताः	=	included	=	కూడిన
नृपाः	=	the kings	=	రాజులు
तमः	=	darkness the removed the brightness	=	చీకటి వల్ల తొలగిన కాంతి వలె
कालात्	=	from that time	=	కాలము చేత
अेक्ष्यताम्	=	ready to face	=	ఎదురు చూస్తున్న
द्विषताम्	=	facing and giving up for for enemies	=	శత్రువులకు ఆధీనం అవుటకు
प्रयान्ति	=	acheiving	=	పొందుట

Summary

The wealth is like a body losing its from by suffering from T.B disease is like the kings suffering from problems losing their glory due to tamas (mode of ignorance) and incourse of time surrendering to the enemies who are ready to attack.

తాత్పర్యము

సంపద అనే శరీరముకు వచ్చిన క్షయరోగముతో కోల్పోయిన అవయవాలు కలవారి లాంటిది రాజులు ఇబ్బందులతో వారి కీర్తిని కోల్పోవుట, తమోగుణంలో పడుట మరియు శత్రువులకు ఆధీనము లివ్వుట.

16 . उपेयुषीं पुण्यवशेन सम्पदं गुणानुरोधादुपभोक्तुमक्षमाः ।
स्वचपलेन श्लथयन्ति दुर्धियो वलीमुखाः पुष्पमयीनिव स्रजम् ।।

ఉపేయుషీం పుణ్య వశేన సంపదం గుణానురోధాదుపభోక్తుయక్షమాః

స్వచాపలేన శ్లధియన్తి దుర్ధిర్యో వలీముఖాః పుష్పమయవ మీదే స్రజమ్

Upeyushim punyavashena sampadam gunanurodhadupabho ktumas-kshamah

Svachapalena slathayanti durdharya valeemukhah pushpamayimiva srajam

Rahul Publications

कविपरिचय : The above sloka is taken from the lesson ''**मधुरोपदेशः**'' which is extracted from ''**मधुरविजयं**'' written by Gangadevi. Gangadevi was a princess of Kakatiya who belonged to Ekashila Nagaram in warangal, '**मधुशविजय**' consists of 9 cantos. This lesson is taken from third canto.

కవిపరిచయం : ప్రస్తుత శ్లోకము 'మధురోపదేశం' అనే పాఠ్యభాగములోనిది. ఇది "మధుర విజయం" నుండి గ్రహించబడినది. దీనిని రాసింది గంగాదేవి. కాకతీయ రాజ్యము యందు జన్మించిన యువరాణి గంగాదేవి. ఈమె ఏకశిలా నగరము (వరంగల్) కు చెందినది. 'మధురవిజయం తొమ్మిది మూలలు కలిగినది. ఈ పాఠ్యభాగం మూడవ మూలం నుండి గ్రహించబడినది.

पदविभागः

उपेयुषीं, पुण्यवशेन, सम्पदं, गुणानुरोधात्, उपभोक्तुम्, अक्षमाः, स्वचापलेन, श्लथयन्ति, दुर्धिथः, वलीमुखाः, पुष्पमयीम्, इव, स्त्रजम् ।

प्रतिपदार्थः

दुर्धियः	=	The Bad kings	=	చెడ్డ రాజులు
उपेयुषीं	=	by having obtained	=	పొందినట్టి
संपदं	=	wealth	=	సంపద
पुण्यवशेन	=	due to merits done in previous births	=	పూర్వజన్మలో చేసిన పుణ్యం వల్ల
अक्षमाः	=	becoming unable	=	చేతకాకుండా పోవడం
उपभोक्तुम्	=	to enjoy the richness	=	ధనాన్ని అనుభవించుటకు
गुणानुरोधात्	=	due to cowardness	=	పిరికితనము వల్ల
वलीमुखाः	=	like monkeys	=	వానరుల లాగ
श्लथयन्ति	=	are throwing away	=	పాడేస్తున్నారు
पुष्पमयीम्	=	The garlands	=	పూలతో నిడిన మాల
स्वचापलेन	=	by unstable mind	=	నిలకడలేని మనస్సుతో

Rahul Publications

Summary

The bad kings, having plenty of riches due to the merits done in their previous birth, are becoming unable to enjoy because of their cowardness like monkeys throwing away the garland of flowers due to this unstable mind.

తాత్పర్యము

చెడ్డ రాజులు, గొప్ప సంపదను పొందరు వారి పూర్వజన్మంలో చేసిన పుణ్యము వలన వారు చేతకానివారైపోవు చున్నారు. అనుభవించలేక పోతున్నారు వారి సంపదను, ఎందుకనగా నిలకడ లేని వారి స్వభావము పూలమాలను విసిరివేసే కోతి వంటి స్వభావము లాంటిది కనుక నిలకడ స్వభావం వుండాలి.

17 . **भवादृशास्तु स्वत एव शुद्धया गुरूपदेशैर्गुणितप्रकाशया ।**
धिय । निरस्तव्यसनानुबन्धया विलोक्य कार्याणि विधातुमीशते ॥

భావాదృషాస్తు స్వత ఏవ శుద్ధయా గురూపదేషైర్గుణితప్రకాషయా ।
ధియా నిరస్తవ్యసానానుబన్ధయా విలోక్య కార్యణి విధాతుమీషతే ॥

Bhavadrushastu svata eva shudhaya Gurupadeshairgunitaprakashaya|
Dhiya Nirastavya Sananubadhaya vilokya karyani vidhatumishate.

कविपरिचय : The above sloka is taken from the lesson ''**मधुरोपदेशः**'' which is extracted from ''**मधुरविजयं**'' written by Gangadevi. Gangadevi was a princess of Kakatiya who belonged to Ekashila Nagaram in warangal, '**मधुशविजय**' consists of 9 cantos. This lesson is taken from third canto.

కవిపరిచయం : ప్రస్తుత శ్లోకము 'మధురోపదేశం' అనే పాఠ్యభాగములోనిది. ఇది "మధుర విజయం" నుండి గ్రహించబడినది. దీనిని రాసింది గంగాదేవి. కాకతీయ రాజ్యము యందు జన్మించిన యువరాణి గంగాదేవి. ఈమె ఏకశిలా నగరము (వరంగల్) కు చెందినది. 'మధురవిజయం తొమ్మిది మూలలు కలిగినది. ఈ పాఠ్యభాగం మూడవ మూలం నుండి గ్రహించబడినది.

पदविभागः

भवादृशाः, तु, स्वतः, एव, शुद्धय, गुरूपदेशैः, गुणितप्रकाशया, धिया, निरस्तव्यसनानुबन्धथा, विलोक्य, कार्याणि, विधातुम्, ईशते ।

Rahul Publications

प्रतिपदार्थः

तु	=	But	=	కానీ
भवादृशाः	=	The people similar to you	=	నీవంటివారు
स्वतः एव	=	By yourself	=	స్వయముగా
शुद्धया	=	Pure	=	స్వచ్ఛమైన
गुरूपदेशै	=	With the instructions of teachers	=	గురూపదేశం ద్వారా
गुणितप्रकाशया	=	with good qualities	=	మంచి గుణాలు కలిగి
निरस्तव्यसनानुबन्धया	=	removing all bad qualities	=	చెడ్డ గుణము హరించువాడై
धिया	=	in your mind	=	బుద్ధిచే
ईशते	=	being able	=	సాధించినావు
धातुम्	=	to perform	=	నిర్వహించుటకు
कार्याणि	=	their duties in a right way	=	తగిన కార్యాలను

Summary

Dear son! The people like you on your own becoming noble with the instructions of teachers and elders and with many number of good qualities remove their bad qualities, are able to perform their duties properly.

తాత్పర్యము

నీవంటివారు మాత్రము తనంతతానుగా గురువులు, పెద్దవారి యొక్క ఉపదేశములచే గొప్పకీర్తిని పొందినవారై మంచి గుణములచే చెడు స్వభావములను వదలిపెట్టి గొప్ప, స్వచ్ఛమైన కార్యాలను చేసే సమర్థుడివి అవుచున్నావు.

Rahul Publications

18 . तदेवमातान्यवधार्य धैर्यतस्तथा विधेयं भवतापि धीमता ।
यथेयमेकान्तचला भवद्गुणैर्लभेत लक्ष्मी स्थिरतामनारतम् ।।

తదేవమాత్మన్యవధార్య ధైర్యతస్తధా విధేయం భవతాపి ధీమతా ।
యథేయమేకాంతచలా భవద్గుణైర్లభతే లక్ష్మీ స్థిరతామనారతమ్ ।।

Tadevamatmanyvadhrya dhairyatastatha vidheyam bhavatapi dheemata|
Yateyamekantachala bhavadgunairlabhate laxmi stiratamanaratam|

कविपरिचय : The above sloka is taken from the lesson ''**मधुरोपदेशः**'' which is extracted from ''**मधुरविजयं**'' written by Gangadevi. Gangadevi was a princess of Kakatiya who belonged to Ekashila Nagaram in warangal, '**मधुशविजय**' consists of 9 cantos. This lesson is taken from third canto.

కవిపరిచయం : ప్రస్తుత శ్లోకము 'మధురోపదేశం' అనే పాఠ్యభాగములోనిది. ఇది "మధుర విజయం" నుండి గ్రహించబడినది. దీనిని రాసింది గంగాదేవి. కాకతీయ రాజ్యము యందు జన్మించిన యువరాణి గంగాదేవి. ఈమె ఏకశిలా నగరము (వరంగల్) కు చెందినది. 'మధురవిజయం తొమ్మిది మూలలు కలిగినది. ఈ పాఠ్యభాగం మూడవ మూలం నుండి గ్రహించబడినది.

Rahul Publications

पदविभागः

तत्, एवम्, आत्मनि, अवधार्य, धैर्यतः, तथा, विधेयं, भवता, अपि, धीमता, यथा, इयं, एकान्तचला, भवद्, गुणैः, लभते, लक्ष्मी, स्थिरताम्, अनारतम् ।

प्रतिपदार्थः

तत् अपि	= even therefore	= అందువల్ల
आत्मनि	= yourself	= నీకు నువ్వు
धीमता	= being wise	= బుద్ధివంతుడవై
धार्यतः	= bravely	= ధైర్యవంతుడై
अवधार्य	= thinking	= ఆలోచించి
एवं विधेयं	= like this make it sure	= ఈ విధంగా

स्थिरतां भवता	=	constantly by you	=	స్థిరముగా
लभते	=	would get	=	వచ్చును
यथा	=	any means	=	ఎలాగైనా
इयं लक्ष्मी	=	this wealth	=	సరియగుగా వున్నవి
भवद्‌गुणै एकान्तचला	=	with good qualities which does not be constant	=	నీమంచి గుణములు ఏవైతే స్థిరత్వము లేనివో
अनारतम	=	always	=	ఎప్పుడూ
तथा	=	in proper way	=	సరియగుగా వున్నవి

Summary

Being Yourself as a king think wisely, bravely, make sure that the riches will be permanent with you by your good qualities. Know that riches wont stay constantly with any one.

తాత్పర్యము

నీవు ఒక రాజుగా బుద్ధకల్గిన వాడివై, ధైర్యవంతుడవై గుర్తుపెట్టుకో గొప్ప సంపద ఎప్పటికీ మంచి గుణములు కల్గినవాడి దెగ్గరే వుండును. కానీ, సంపద ఎప్పుడూ ఒకరిదెగ్గర స్థిరముగా వుండదు. ఎప్పుడూ మంచిగుణాలు పెంపొందిచుకో. ఇది తెలుసుకో.

Rahul Publications

Q.No. 9 शिष्यानुशासनम् (निबन्ध प्रश्नः)

1. शिष्यावल्याः एकादशानुवाकस्य प्रयोजनं लिखत?

2. गुरूः शिष्यान किं अनुशासति ?

3. शिष्यानुशासनम् इति पाठ्याशस्य उपदेशम् उपवर्णयत ?

After transmitting the traditional teachings of vedas, the preceptor imparts post-instructions to the desiciple so that the student can visualise the obligations and rules to perform the duties and raise to higher level. It starts with :

'सत्यं वद' = Always speak truth. 'धर्मं चर' = Practice righteousness. Never get spaced out due to over confidence or negligence from the self-study of vedic core. After submitting the wealth desired by the teacher, enter household life only to perpetuate the race. Dont be unintentional as far as truth is considered. 'सत्यात् न प्रमदितव्यम्' = Never deviate from the path of reighteousness. 'धमत्ि न प्रमदितव्यम्' = Be careful, donot go towards the activities which lead you to trouble, Dont be wrong in protecting your self, alertness should be there in worshipping gods. One should never be negligent in learning and spreading knowledge. 'स्वाध्याय प्रवचनाभ्यां न प्रमदितव्यम्' = There should be no errors in attending the rituals of Gods and paternal deities (Pitru Devatas). मातृदेवो भव पितृदेवो भव, आचार्य देवो भव, अतिधिदेवो भव = Mother, Father, Guru and guests should be teated as gods definitely.

The activities should be attended only when they are not blame worthy. Dont spend time in other deeds. The activities which are good should be followed by you. Some activities are done accidently or through oversight, donot follow them. If elders, scholars or people arrive at your place, offer them room to rest, food and drinks to relieve themselves. Let them feel refreshed. Dont hesitate listening tot hem even through sight. "श्रध्दया देयम्" = If you are doing something for the sake of others do it with respect. Never dishonor anyone. "संविता देयम्" = One must be firm in determination while giving. If you encounter any doubt regarding any duty or customs, you should follow the rules said by Brahmins, who are wise, adept in all matters and be conscious while doing the duty but not in a Position to be checked or directed by others. Following scriptures my be difficult, or some one may misunderstand or misconstrued the fact, the preceptor may not be present with you at that time. In such condition move to the

Rahul Publications

company of meritorious, un-conceitful people and non-cruel. When you have to deal with people accused by society, follow the wisdom of wise. Praise worthy, well experienced, independent, merciful and righteous Brahmans of your congregation. Because, after all any society is a mixture of good and bad people, bad company cannot be avoided forever, they even might be neighbours. A such instance the mode of operation shall be doubtful. That is why upanishad cautions human beings.

''एषः आदेशः । एषः उपदेशः, एष वेदपनिषद् एतदनुशासनम्''। = This is the instruction which is un questionable. This is advice given by teacher, this is supreme ordinance. This is the essence of vedas (hidden secret). This procedure only should be contemplated, and the concept to be meditated upon. In this segment of upanishad, the do's and dont's are prescribed by the preceptor. The student has no option but follow the concept with no failure. This is the ordinance of vedas.

Rahul Publications

Q9. "శిష్యానుశాసనమ్" పాఠ్యభాగం యొక్క నిబంధ ప్రశ్న.

1. **शिष्यावल्याः एकादशानुवाकस्य प्रयोजनं लिखत?**
2. **गुरूः शिष्यान किं अनुशासति ?**
3. **शिष्यानुशासनम् इति पाठ्याशस्य उपदेशम् उपवर्णयत ?**

పరిచయము :

"శిష్యానుశాసనమ్" అనే పాఠ్యభాగము తైత్తరీయోపనిషత్ అనే ఉపనిషత్తు లోని శిక్షావల్లి నుండి స్వీకరింపబడినది.

కృష్ణ యజుర్వేదముకు చెందిన తైత్తరీయారణ్యమునకు చెందినది ఈ తైత్తరీయోపనిషత్ మానవులు తప్పకుండా పాటించవలసిన విషయాలను శిక్షావల్లి యందు గల 11వ అనువాకానికి చెందినటువంటి 'శిష్యానుశాసనమ్'. ఉత్తమమైన జీవితమును పొందుటకు ఈ నియమాలను పాటించాలి. వేదమును గురువు శిష్యులకు బోధించిన పిమ్మట (తరువాత) ఇచ్చే ఉపదేశాలు, మానవులకు ఉండవలసిన ఉత్తమ పద్ధతులు బోధిస్తారు.

'सत्यं वद' । 'धर्मं चर' సత్యమును మాత్రమే పలుకుము. ధర్మాన్ని ఆచరించుము. వేదశాస్త్రాల విషయములో నిర్లక్ష్యము చేయరాదు. నీ యొక్క జీవితము వేదశాస్త్రాలను అనుసరిస్తూ గడుపుము. నీకు విద్యను నేర్పించిన గురువు సంతోషము కొరకు వారికి ఇష్టమైన ధనాన్ని బహుమతిగా అందజేయవలెను. గురువు అనుమతితో వివాహము చేసుకొని గృహస్థధర్మమును పాటించవలెను. 'सत्यान्न प्रमदितव्यम्' సత్యము పట్ల అజాగ్రత్తగా ఎప్పుడు ఉండరాదు. సత్యము శ్రద్ధతో పలుకుము. అసత్యము మాట్లాడరాదు. 'धर्मान्न प्रमदितव्यम्' ధర్మము యందు నిర్లక్ష్యమును చూపరాదు. ధర్మమును తప్పక అనుసరించాలి. ఆరోగ్య విషయంలో అజాగ్రత్తగా ఉండకూడదు. మంచి పనులను మాత్రమే చేసి సంపదను పొందాలి. स्वाध्यायप्रवचनाभ्यां न प्रमदितव्यम् = విద్యను నేర్చుకోవడం, శిష్యులకు నేర్పించడం అనే రెండు విషయాల యందు అశ్రద్ధ చూపకూడదు. జ్ఞానమును పెంచుకొని శిష్యులకు అందించవలెను. దేవతలకు పూజాకార్యక్రమము శ్రద్ధతో ఆచరించాలి. తల్లిదండ్రుల మరణానంతరం జరుపవలసిన కార్యాలను నియమము ప్రకారముగా ఆచరింపాలి. मातृदेवो भव पितृदेवो भव, आचार्य देवो भव, अतिथिदेवो भव = తల్లిని, తండ్రిని, ఆచార్యుడిని మరియు అతిథులను దైవముగా భావించి వారిని గౌరవించాలి.

మంచి పనులను ఆచరించి చెడ్డ పనులను విడిచిపెట్టాలి. గురువులు, పెద్దలు చేయు మంచి పనులను అనుసరించవలెను. వారు పొరపాటుగా చేయకూడని పనులు చేస్తే వాటిని అనుసరించవద్దు. బ్రాహ్మణులను మంచిగా ఆదరించాలి. श्रद्धया देयम् = శ్రద్ధతో దానం చేయాలి. తన సంపదకు తగినట్లుగా దానం చేయాలి.

Rahul Publications

అశ్రద్ధతో దానము చేయకూడదు. గొప్ప సంపద కలిగిన వారు తక్కువగా దానము చేయడం, తక్కువ సంపద కలిగిన వారు ఎక్కువ దానం చేయలేకపోతున్నానే అని సిగ్గుతో దానం చేయడం సరియైనది కాదు. వినయముతో దానము చేయాలి. పుణ్యం కొరకు, ఉత్తమ లోకము చేరాలనే పిచ్చితో దానము చేయకూడదు. చేయవలసిన పని యందు సందేహము కలిగినచో ఉత్తమమైన వారిని, జ్ఞానవంతులు ఐన బ్రాహ్మణులను ఆచరించే విధాన్ని ఆచరించాలి. క్రూర స్వభావము లేని వారినే ఆచరింపవలెను.

एष आदेशः । एषः उपदेशः । एतत् अनुशासनम् = ఈ విషయాలను మా ఆజ్ఞగా, ఉపదేశముగా భావించుము. एषः वेदोपनिषद् ఇదియే వేదము యొక్క సారము. దైవము యొక్క ఆజ్ఞ. తప్పకుండా ఆచరింపుము.అని గురువు శిష్యులకు ఉపదేశించెదరు. మానవులు ఉత్తమ జీవితం గడుపుటకు ఈ నియమాలను పాటించవలెను.

Rahul Publications

Q.No. 9 ब्रह्मशक्तिर्गरीयसी (निबन्ध प्रश्नः)

1. "ब्रह्मशक्तिर्गरीयसी" इति पठ्यांशस्य सारांशं लिखत ?
2. "ब्रह्मशक्तिर्गरीयसी" इति पाठ्यभागे अगिनवा अग्निवायुरिन्द्रादीनां पराज्यं विवृणुत ?
3. उमा हैमवती देवानाम् अहङ्कार विनिर्मूलखितुं किं कृतवती इति सप्रमाणं विवृणुत ?
4. हैमवत्या ब्रह्मव्रिद्याखपिया देवेभ्यः दन्तं उपदेशं विवृसुत ?

There are four parts of Kenopanishad (ब्रहमशक्तिर्गरीयसी). This lesson Brahmashaktirgariyas: (ब्रहमशक्तिर्गरीयसी) is taken from the third part of Kenopanishad. In talavakara Brahmanam this upanishad is created related to Samavedam. Teaching the phylosophy of Parabrahma is the main intention of Kenopanishad. One should do hard work to understand the quality of Parabrahma Tatvam. In the four parts of Kenopanishad - The first part deals with life influencing power in the world and the greatness of the soul. The scond part is about the greatness of knowledge of parabrahma. The third with the practices and the fourth part with the Brahmopadesham.

Once there was a war between the demons and Demi-Gods. The demons wer defeated and Demi-Gods had won due to the blessings of the Almighty. The DemiGods become arrogant feeling that they with their own power and strength defeated the demons, thinking that they were the strongest and invincible.

ब्रहम देवेभ्यो विजिग्ये तस्य ह ब्रहमणो विजये देवा अमहीयन्त ।

To make the Demi-Gods feel face and the reality and lose the arrogance, the Almighty appeared infront of them as a 'Yaksha'. The Demi-Gods were mistaken seeing a Yaksha and not realizing that he is the Almighty. To know about him they sent the fire God (Agni) to him.

Agni deva goes near to the Almighty and introduces himself, "अहमस्मीत्यबवीत् जातवेदा वा अहमस्मीति". "I am Jataveda", and proudly says that he can burn anything in the world within few seconds, The Almighty places a straw of grass and asks him to burn it. Agni puts his effort but becomes incabpable to burn that straw of grass. As he couldnot find out about almighty he ran away.

Rahul Publications

After Agni, Vayer comes to know about the details of the almighty and goes near to him. He introduces himself as ''अहमस्मीत्यब्रवीत् मातीश्वा वा अहमस्मीति'' - "I am Matarisvan", I am vayu", and informs that with his power he can blow anything present towards him. The Almighty again places the straw of grass and asks him to take it, but vayu - The God of wind was unable to move it. He too leaves without knowing about the Almighty.

The Demi-Gods then send the Lord of all 33 crore Demi-Gods Devendra to find about that one. Indra goes near to him, suddenly Almighty disappears, then Indra starts observing what it might be. He observes penance. Pleased with lord Indras penance, Uma Ha Haimavathi (Parvati Dev) appears before him. He asks her whether he was a Yaksha or any other one parvati explains that he is Almighty and it is because of him, they were able to defeat the demons. She tells that without the Almighty's wish nothing can take place in the wordl. All the Demi-Gods including Agni and Vayu were proud of themselves and had made no attempt to find out who he is . Parvati said to Indra that she appeared before him because he had made an effort to find out about the Almighty. Without the Almighty's order even a straw of grass cannot move. And because of the almighty only they had won the was the power of almighty is real and great.

Rahul Publications

Q.No. 9 "బ్రహ్మశక్తిర్ గరీయసి" (निबन्ध प्रश्नः)

1. ''ब्रह्मशक्तिर्गरीयसी'' इति पठ्यांशस्य सारांशं लिखल ?
2. ''ब्रह्मशक्तिर्गरीयसी'' इति पाठ्यभागे अगिनवा अग्निवायुरिन्द्रादीनां पराज्यं विवृणुत ?
3. उमा हैमवती देवानाम् अहङ्कार विनिर्मूलखितुं किं कृतवती इति सप्रमाणं विवृणुत ?
4. हैमवत्या ब्रह्मव्रिद्याखपिया देवेभ्यः दन्तं उपदेशं विवृसुत ?

"బ్రహ్మశక్తిర్ గరీయసి"

పాఠ్యభాగము యొక్క పరిచయము కేనోపనిషత్‌లో 4 ఖండములు (భాగములు) వున్నాయి. దీని యందు 3వ భాగము నుండి "బ్రహ్మశక్తిర్గరీయసీ" అనే పాఠ్యభాగము స్వీకరింపబడినది. ఈ ఉపనిషత్ సామవేదానికి సంబంధించిన 'తలవకార బ్రాహ్మణము" అనే గ్రంథములో అంతర్భవించినది. పరబ్రహ్మతత్వమును ఉపదేశించడమే కేనోపనిషత్ యొక్క ప్రధానమైన ఉద్దేశ్యము. కేనోపనిషత్ యొక్క మొదటి ఖండములో ప్రపంచంలో ప్రాణులకు ప్రేరణను కలిగించే శక్తి గురించి ఆత్మ విశిష్టత గురించి ఉండును. ద్వితీయ భాగములో పరబ్రహ్మజ్ఞాన గొప్పతనం, మూడవ భాగంలో ఉపాసన, నాలుగవ దానిలో బ్రహ్మోపదేశమును గురించి వివరింపబడినది.

సారాంశము

ఒకనాడు దేవతలకు రాక్షసులకు మధ్య యుద్ధము జరిగినది. ఆ యుద్ధము యందు దేవతలు విజయాన్ని పొందారు. అసురులు పరాజయాన్ని పొందితిరి. యుద్ధము గెలిచినందు వలన అక్కడి దేవతలు తమ బలము కారణము వలననే గెలిచితిమి అని, వారి పరాక్రమము గొప్పదని, వారిని ఎదుర్కొనువారు లేరని గర్వముతో ఉండిరి.

ब्रहम देवेभ्यो विजिग्ये तस्थ ह ब्रहमणो विजये देवा अमहीयन्त ।

దేవతలకు వారి వాస్తవజ్ఞానమును బోధించుట కొరకు, వారి గర్వమును పోగొట్టుటకు ఈశ్వరుడు అనగా పరబ్రహ్మము అక్కడ ప్రత్యక్షమైయ్యారు. అందరు దేవతలు ఆ పరబ్రహ్మమును చూసి అతను ఒక యక్షుడు అని భ్రాంతి చెందారు. అక్కడ వచ్చిన వాని గురించి తెలుసుకొనుటకు దేవతలు అగ్ని దేవునిని అక్కడికి పంపించారు.

అగ్ని దేవుడు ఆ పరబ్రహ్మం వద్దకు వచ్చెను. అతనిని పరిచయం చేసుకొనెను. ''अहमस्मीत्यब्रवीत् जातवेदो वा अहमस्मीति ।'' "నేను జాతదేవమును, అగ్నిదేవుడిని, నేను క్షణములోనే భూమిపైన వున్న వస్తువులన్నింటినీ కాల్చివేసే శక్తి వున్నది." అని గర్వముతో పలికెను. అప్పుడు ఈశ్వరుడు ఒక గడ్డి పరకను అతని ముందు ఉంచి దీనిని కాల్చివెయ్యమన్నారు. అగ్ని దేవుడు ప్రయత్నించగా దానిని కాల్చే శక్తి లేనివాడయ్యాడు. అగ్నిదేవుడు ప్రయత్నించగా దానిని కాల్చే శక్తి లేనివాడయ్యాడు. వెంటనే శక్తి లేని వాడైనందుకు పరబ్రహ్మం దగ్గర నుండి పారిపోయెను.

Rahul Publications

తరువాత వాయుదేవునికి ఆ పరబ్రహ్మ గూర్చి తెలుసుకొనుటకు ఆయన దగ్గరకి వచ్చెను. అతన తాను పరిచయం చేసుకొనెను (''अहमस्मीत्यब्रवीत् मातरीश्वा वा अहमस्मीति) " నేను మాతరిశ్వను, వాయు దేవున్ని. నేను ఈ భూమిపైన వున్న ప్రతీ వస్తువును ఊపి వేయగల్గుతాను. దగ్గరకు తీసుకోగల్గుతాను, "అని చెప్పెను. పరబ్రహ్మ అప్పుడు అతని ముందు ఒక గడ్డి పరకను పెట్టి దానిని గాలితో స్వీకరింపుము అని చెప్పెను. వాయు దేవుడు కూడా ఆ గడ్డి పరకను ఏమీ చెయ్యలేక పోయాడు. పరబ్రహ్మను తెలుసుకోలేక పోయాడు. అక్కడి నుండి వెళ్ళిపోయాడు.

దేవతలు పరబ్రహ్మంను తెలుసుకోమని అక్కడ వున్న దేవతల రాజు ఐన దేవేంద్రున్ని పంపెను. ఇంద్రుడు ఆయన దగ్గరకు వెళ్ళసాగాడు. దగ్గరకు వెళ్ళగా పరబ్రహ్మం అదృశ్యమైనారు. ఇంద్రుడు ఏమిజరిగి వుంటుంది. అని తలచి తపస్సు చేసెను.

ఇంద్రుని యొక్క తపస్సుకు మెచ్చిన ఉమాహైమావతీ అనగా పార్వతీదేవీ ఇంద్రుని ముందు వచ్చినది. అప్పుడు ఇంద్రుడు " అప్పటివరకు ఉన్న వ్యక్తి ఒక యక్షుడా?లేకపోతే ఎవరో తెలియజేయుము?" అని ప్రశ్నించెను. అప్పుడు ఆమె ఆయన పరమాత్మ అనగా పరబ్రహ్మస్వరూపము అని, ఆయన వలననే మీరు రాక్షసులను ఓడించారని చెప్పినది.

ఆ పరమాత్మ యొక్క శక్తి లేనిచో ఈ ప్రపంచములో ఎవ్వరు కూడా ఏ పనిని కూడా చేయలేరని తెలుసుకొనవలయును. అగ్ని దేవుడు, వాయు దేవుడు మరియు ఇతర దేవతలు వారి యొక్క గర్వము కారణముగా ఆ పరబ్రహ్మమును తెలుసుకోవాలనే ఆలోచన మరియు ప్రయత్నము చెయ్యలేదు. ఇంద్రుడు తెలుసుకోవాలనే ప్రయత్నం చేసారు. పార్వతీదేవి ఇంద్రునితో, " నీవు పరబ్రహ్మంను తెలుసుకునే ప్రయత్నమును చేసావు కనుక నేను పరబ్రహ్మం యొక్క శక్తి ఎవ్వరికీ ఉండదని నీ ముందు ప్రత్యక్షమయి చెప్పుచున్నాను. పరబ్రహ్మ యొక్క ఆజ్ఞ లేనిచో గరిక కూడా కదలదని తెలుసుకొ. ఆయన ద్వారానే అసురుల మీద విజయాన్ని పొందితిరి. పరబ్రహ్మమే కారణము. ''ब्रह्मशक्तिर्गरीयसी'' పరబ్రహ్మ యొక్క శక్తి చాలా శ్రేష్ఠము, చాలా గొప్పది." అని చెప్పినది.

Rahul Publications

संस्कृतसम्भाषणाभ्यासः

अध्यापकः - अरे मम प्रियच्छात्री प्रतिभा? सुप्रभातं वत्से । कथं त्वम् इह आगता अद्य?
ప్రియ శిష్యురాలా! ప్రతిభ శుభోదయం. అదేమి ఈ రోజు ఇక్కడకు వచ్చవు? ఏమిటి విషయం?
Oh! my dear student Pratibha! Good morning. How did you come here? What makes you to come here today.

प्रतिभा - अयि भोः श्रीमन् । भवन्तम् अभिवन्दे ।
ఆర్యా మీకు నమస్కారము
Sir. My salutations to you.

अध्यापकः - अस्तु, सुभाशिषः वत्से । किमिदम् आश्चर्यम्, त्वम् अत्र?
ఆశీర్వచనాలు. ఆశ్చర్యముగానున్నది. నీ వేమిటి ఈ రోజు యిక్కడ.
My blessings to you. Surprising to see you here today.

प्रतिभा - श्रीमन् । अहं भवन्तं कलाशालाम् इमां च द्रष्टुं बहुभ्यः दिवसेभ्यः प्रयतन्ती अस्मि । भगवतः कृपया, भवतां वात्सल्य कारणन च अद्य आगन्तुम् अवकाशः लब्धः ।
ఓ గౌరవనీయుడా! చాలా రోజు మిమ్మల్ని కాలేజీని చూడాలని ప్రయత్నిస్తున్నాను. మీదయ వలన ఈ రోజ ఇక్కడకు వచ్చే అవకాశం దొరికింది.
Respected sir, since a ong time i had been trying tosee the college and you. At last with your blessings, i had the chance to come here sir.

अध्यापकः - महान् सन्तोषः । त्वम् इदानीन्तने कुत्र वससि ? किं करोषि ।
చాలా సంతోషం. ఇప్పుడు ఎక్కడ వుంటున్నావు? ఏం చేస్తున్నావు?
Oh! good now where do you live? What are you doing?

प्रतिभा - पित्रोः, भवादृशानां गुरूणां च आशीर्वादबलेन सर्वकार सम्बन्धिन्यां कस्यांश्चन संस्थायां कार्यविक्षक (Manager) पदवी प्राप्तवती।
మీ ఆశీస్సులు, మా అమ్మానాన్నల ఆశీస్సులతో ప్రభుత్వ సంస్థలో కార్యవేక్షక పదవిని పొందితిని.
With your blessings and my parents blessings i got a job as a manager in pubic sector.

अध्यापकः - एवम्.... कियदानन्ददायिनीं वार्तां श्रावितवती वत्से। वयं जानीमः निरन्तराध्ययनतत्पराः विनयशीलिनः छात्राः अवश्यम् उत्तमां पदवीं प्राप्नुवन्तीति। वयं प्रतिदिवसं त्वादृशान् उद्दिश्य विचारयामः वत्से।
చాలా ఆనందకరమైన విషయం చెప్పావు. మాకు తెలుసు నిరంతరం అధ్యయనం చేయువారు. ఉత్తమ స్థానం పొందుతారు. మేము నిత్యమూ అట్టివారి గురించే ఆలోచిస్తుంటాము.

Rahul Publications

good News. We know the students who work hard will reach the higher positions. We always thinks about then.

प्रतिभा - अहमपि अनुदिनं भवतः स्मरामि श्रीमन्। भवतां गम्भीरस्वरं वात्सल्यपूर्विकां शिक्षणपद्धति च अनुपदं स्मरामि ।
నేను కూడా రోజూ మిమ్మల్ని గుర్తు తెచ్చుకుంటుంటారు. మీ గంభీరమయిన మాటలు, ఆప్యాయత, ఓర్పుగా మీరు పాఠాలు చెప్పిన విధానమును గుర్తుచేసుకుంటాను.
Mee too Sir, Always i recollect the memories. Which you taught nicely. affectionately we always recollect your patience in explaining lessons.

अध्यापकः - साधु वत्से । साधु
నిజమే ! బిడ్డా ! నిజమే !
Yes it is true my child

प्रतिभा - किन्तु अहं सर्वथा चिन्ताम् अनुभवामि यदहं सम्यक्तया संस्कृतम् अध्येतुं, तस्यां भाषायां स्वाधिकारतां (Command) प्राप्तुं प्रयत्नं न कृतवती इति ।
కానీ నేనెప్పుడూ బాధపడ్తుంటాను. సంస్కృతమును బాగా నేర్చుకోలేదే అని. ఆ భాషలో పూర్తి పట్టు సాధించలేదే అని.
Sir, I always feel sorry. Why didnot i learn sanskrit in proper way. Why did not i get command on the language.

अध्यापकः - किमर्थं तथा ब्रवीषि वत्से। त्वया सर्वथा शतम् अङ्काः अधिगताः किल ।
అమ్మాయి! నువ్వు ఎందుకలా అనుకుంటున్నావు? నీకు సంస్కృతంలో 100 మార్కులు వచ్చాయి కదా!
Oh! My child why do you feel like that you got 100 marks in sanskrit you know.

प्रतिभा - सत्यमेव तत् । शतम् अङ्कास्तु प्राप्ताः मया । किन्तु इदानी चिन्तयामि यत् तदा संस्कृतस्य औन्नत्यम्, भाषायाः माधुर्यम्, पाठ्यांशैः बौधितां नीति च ज्ञातुं न कदापि प्रयतितम् मया । अधिकाः अङ्काः प्राप्तव्या इत्येव चिन्तितम् ।
అవును 100 మార్కులు వచ్చాయి. కాని ఈ రోజు సంస్కృత భాష గొప్పతనం, మాధుర్యం, పాఠాలలో చెప్పబడిన నీతి గ్రహించడానికి ఎప్పుడూ ప్రయత్నించలేదు. ఆ భాషలో 100 మార్కులు వచ్చాయి. అనే ఆలోచించాను.
Sir i feel sad now. Because as a sanskrit student i never tried to learn this language i didn't guess the meldy and the desciplines which wer told in the lessons. I tried to get maximum marks in this subject only.

Rahul Publications

अध्यापकः - मास्तु चिन्ता वत्से । त्वयि संस्कृतिः वर्तते । अतः यदा अवकाशः लभ्यते तदा तान् पाठ्यांशान् सर्वान् एकैकशः अभ्यसितुं प्राप्तव्या इत्येव चिन्तितम् ।

బాధపడకు – నీకు చక్కటి నడవడి వున్నది. నీకు వీలుకలిగినప్పుడంతా ఆ పాఠములను ఒక్కొక్కటీ చదవడానికి ప్రయత్నము చెయ్యి.

Dont worry my child. You have good culture whenever you have time, you try to read those lessons one by one.

प्रतिभा - श्रीमन् । भवद्भिः उक्तम् आभाणकं ''अनभ्यासे विषं शास्त्रम्''इति प्रतिदिवसं स्मरामि । यावत् कर्तव्यम् आसीत् विद्यां संस्कृतं च अधिगन्तुं तावत् न कृतम् अस्माभिः ।

గురువుగారు! మీరు ఒకమాటను చెప్పారు. "శాస్త్రాన్ని నిత్యం చదవకపోతే అది విషయంతో సమానము అగును" అని. ఈ మాట నేను రోజు తలచుకుంటాను. సంస్కృత విద్యను విద్యాభ్యాస కాలంలో తగినంత శ్రద్ధతో నేర్చుకోలేదు' అని.

Sir ! you said the correct thing. Once you said to me. If there is no practise (science will become) subject will become poisonous'. We didnot learn sanskrit sincerely.

अध्यापकः - वत्से प्रतिभे । व्यथिता मा भव । न केवले त्वमेव, सर्वे छात्राः साधरणतया त्वादृशा एव । अध्ययनकाले आचार्येण बोध्यमानान् विषयान् न श्रृण्वन्ति । स्मरसि त्वं पाठ्यांशान्? एतादृशाः पाठ्यांशाः प्रणाल्यां निक्षिप्ताः ये धर्मं बोधयन्ति, सदाचारम् अवगमयन्ति, नीतिं बोधयन्ति । यूनः सर्वान् सन्मार्गे प्रवर्तयन्ति । उत्तमं कर्म आचरितुं प्रेरयन्ति, परेभ्यः उपकर्तुं प्रोत्साहयन्ति, हितं प्रापयन्ति ।

ప్రతిభా! బాధపడకు, నీవొక్కదానివే కాదు, అందరు విద్యార్థులు ఇలాగే వుంటారు. చదువుకునే రోజులలో ఉపాధ్యాయుడు చెప్పే పాఠములను వినరు. ఆ పాఠాలు నీకు గుర్తున్నాయా? అవి ధర్మాన్ని, ఆచార వ్యవహారాలను తెలియచేస్తాయి. నీతి మార్గాన్ని బోధిస్తాయి. యువతను మంచి మార్గముతో నడుచువిధంగా ప్రోత్సహిస్తాయి. మంచిని బోధిస్తాయి.

Don't worry Pratibha! not only you, all the students are like that only. They don't bother about the lesson which were taught by the master did you remember the lessons. They gave the message of Dharmas, good habits and the corrected direction to the youth.

प्रतिभा - स्मरामि श्रीमन् । स्मरामि । भवद्भिः सह भाषणं कुर्वन्ती अहं नैकान् पदे पदे भवद्भिः बोधितान् स्मरामि।

గురువుగారు! గుర్తుకొస్తున్నాయి. మీరు మాట్లాడుతున్నప్పుడు ఒక్కొక్కటిగా గుర్తుచేసుకున్నాను.

Sir - I am recollecting the past. The things which you said are coming into my mind.

Rahul Publications

अध्यापकः - किं किं स्मरसि वत्से। ''संघे शक्तिः कलौ युगे'' इति बोधितं मया, स्मर्यते वा त्वया।
ఏమేమి గుర్తు తెచ్చుకున్నావు? కలియుగంలో శక్తి సంఘంలో వున్నదని" చెప్పితిని గుర్తున్నదా?
What yiou recollect? I told you once "In kali uga unity in the strength of the society". Did you remember?

प्रतिभा - हा हा सम्यक् स्मरामि, तत्र जनाः सर्वे परस्परं स्नेहभावेन स्युः, सर्वे मिलित्वा कार्यं कुर्युः, धात्राणां मनसि न कदापि द्वेषभावः स्यात् ।
ఆ .. బాగాగుర్తున్నది. ప్రజలంతా సంఘంతో ఒకరితో ఒకరు మిత్ర భావనతో వుంటారు. అందరూ కలిస్తే ఏ పనినైనా చేయుదురు – శిష్యుల మనస్సులలో విద్వేషభావం ఎప్పుడూ వుండదు.
I remember sir If all the people in the society are friendly to each other, they can acheive anything. By this mentality students will not have nay enmity.

अध्यापकः - साधूक्तं वत्से । महान्तम् आनन्दम् अनुभवामि । पुनः एकवारं अध्यापनसमये मया अनुभूताम् उद्विग्रतां स्मरामि ।
అమ్మాయీ! చక్కగా చెప్పావు. ఆనందంగా వున్నది. నేను పాఠాలు చెప్పేసమయంలో కల్గిన సంతోషాన్ని ఆనాటి అనుభూతిని మరలా పొందగలిగాను.
So nice of you. I am very happy to your words. I had the past emotion which i had while teaching to you?

प्रतिभा - श्रीमन् । भवद्भिः उक्तानुसारं संस्कृतभाषायाः अध्ययनेन भारतीय संस्कृति पुनरुज्जीवयितुं शक्नुमः। भारते परिव्याप्तां दुष्टां पाश्चत्यनीति अपाकर्तुं शक्नुमः।
ఓ గురువర్యా మీరు చెప్పినట్లు సంస్కృతభాషను నేర్చుకునినచో భారతీయ సంస్కృతి మరల పునరుజ్జీవము కల్గించగలము. పాశ్చాత్య సంస్కృతి భారతదేశము నుండి పూర్తిగా నశింప చేయగలము.
Sir! If we study sanskrit as you said we can remove the foreign culture influence from our Indian culture.

अध्यापकः - सत्यम् प्रतिभे। संस्कृतस्याध्ययनेन विषतुल्यं पाश्चात्यसम्प्रदायम् अस्माद् देशात् पलायितं भवति ।
అవును ప్రతిభా! సంస్కృతము అధ్యయనము చేయుట వలన విషతుల్యమయిన పాశ్చాత నాగరికత సంప్రదాయములను మనదేశం నుండి పోగొట్టగలము.
Yes Pratibha ... Learning sanskrit helps to get rid off Foreign culture from our country.

Rahul Publications

प्रतिभा - श्रीमन् । अद्य आरभ्य पुनः संस्कृतम् अध्येतुं प्रयतिष्ये, इयमस्ति मम प्रतिज्ञा, इदानीमहम् अङ्कानां कृते संस्कृतं न पठामि किन्तु संस्कृते स्थितां ज्ञाननिधिम् अवगन्तुं निरन्तरं यतिष्ये ।

ఓ ఆచార్య! ఇవాల్టినుండి నేను సంస్కృతము నేర్చుకునుటకు ప్రయత్నించెదను. ఇదినా ప్రతిన ఇప్పటి నుండి మార్కుల కోసం కాకుండా జ్ఞాన నిధిని పొందదానికి నిరంతరం సంస్కృతమును నేర్చుకుంటాను.

Oh! Master, from today i will learn sanskrit. This is my promise. Now i don't try for marks, iwill put efforts to get knowledge in sanskrit.

अध्यापकः - साधु साधु प्रतिभे । तव विचारधारया अहम् अत्यन्तं प्रसन्नः । किन्तु न केवलं तत् वत्से । कार्यालये वा भवतु, गृहस्य समीपे वा भवतु संस्कृते स्थितं ज्ञानराशिं सर्वान् अवबोधयितुं त्वया प्रयतितव्यम्। साधायतु, पुनः कदापि एवमेव अत्रागच्छतु । शिवास्ते पन्थानः सन्तु। यदिच्छसि तत् प्राप्नोतु । शुभमस्तु ।

''सह नाववतु । सह नौ भुनक्तु । सहवीर्यं करवावहै ।

तेजस्विनावधीतमस्तु, मा विद्विषावहै । ''ओ३म् शान्तिः शान्तिः शान्तिः ।

ప్రతిభా! చాలా చక్కటి విషయం చెప్పావు. నీ ఆసక్తికి నాకు చాలా ఆనందపడుతున్నాను. కార్యాలయంలో గానీ ఇంటి దగ్గర కానీ ఎక్కడికన్నా సరే వెళ్ళు. కానీ సంస్కృత జ్ఞానమును పొందటానికి ప్రయత్నించు విజయమును పొందు. మళ్ళీ మరొకసారి ఇక్కడకు రాగలవు. నీకు శుభము కల్గుగాక! నీకు కావలిసినది జరుగును గాక!

మనము కలిసి జీవించుదుము. కలిసి భోజనం చేయుదము. వీరత్వమును పొందుతము. తేజస్సును పొందుతము విద్వేషము లేకుండా వుందుము! శాంతి కలుగునుగాక!

Pratibha! you said a good thing. I like your curiousity to learn sanskrit. Wherever you are you learn this language and get knwoledge wish you all the success.

We will live togetehr. We will have food together. We will get strength. We live without differences. We will have the peace.

Rahul Publications

FACULTIES OF ARTS, COMMERCE, SCIENCE, MANAGEMENT & SOCIAL SCIENCE

B.A., B.Com., B.B.A., B.Sc. and B.S.W

III-Year V-Semester (CBCS) Examination

Model Paper - I

SANSKRIT

(SECOND LANGUAGE)

Paper - V

Time : 3 Hours] **[Max. Marks : 80**

‘अ ’ विभागः PART - ‘A’

(4 × 5 = 20 Marks)

ANSWERS

I) चत्वारि प्रश्नाः समाधेयाः ।

1. गङ्गादेवी परिचयं कुरूत ? **(Q.No. 1, Page No. 1)**
2. ससन्दर्भ व्याख्यात । **(Q.No. 2, Page No. 4)**
   ‘‘स्वाध्यायप्रवचलाभ्यां न प्रमदितव्यम्’’।
3. ‘‘कौटिल्यां’’ उद्दिश्य लघुनिबन्धं लिखत? **(Q.No. 3, Page No. 10)**
4. ‘‘उपमालंकारं’’ लक्ष्यलक्षण पूर्वकं लिखत? **(Q.No. 4, Page No. 20)**
5. ससन्दर्भ व्याख्यात ।
   ‘‘सर्वं दहेयं यदिदं पृथिव्यामिति’’ । **(Q.No. 5, Page No. 27)**
6. ‘‘पाणिनि महर्षि’’ उद्दिश्य लघूनिबन्धं लिखत? **(Q.No. 3, Page No. 9)**

‘आ ’ विभागः PART - ‘B’

(4 × 15 = 60 Marks)

II) सर्वेप्रश्नाः समाधेयाः ।

7. द्वयोः श्लोकयोः प्रतिपदार्थं तात्पर्यं च लिखत ।
   अ) गुरूपदेशः किल कथ्यते बूर्धेश्कर्कशं किञ्चन रव्वकुण्डम । **(Q.No. 7, Page No. 34)**
   अमेचकं नूतनमञ्नं सतामाजातागाक्षयमभ्दुतं तपः ।।

आ) अरातिवर्गोन्मथनेन विश्रुतं विधातुमत्यन्तविनीतमप्यमुम् । (Q.No. 7, Page No. 31)
कदाचिदर्थोल्लसितेन भूपतिस्स वाङ्मयेनैवमुपादिशत्सुतम् ।।

इ) मदान्धकाशे हि महानिशीथिनी प्रबोधचन्द्रप्रतिरोधकालिका । (Q.No. 7, Page No. 37)
मनोजमत्तद्विपवैजयन्तिका शरीरिणां शश्वदलङ्घिनी दशा ।।

ई) युवानमज्ञानयागमक्रमं स्वतन्त्रमैश्वर्यमदोध्दतं नृपम् । (Q.No. 7, Page No. 40)
विपत्क्षणेन व्यसनानुबन्धजा क्षिणोति चन्द्रं श्रणदेव तामसी ।।

8. द्वौ अलङ्कारौ लक्ष्यलक्षणपूर्वकं विशदयत।

1) उपमा (Q.No. 5, Page No. 20)

2) अनन्वय (Q.No. 5, Page No. 21)

3) दीपकम् (Q.No. 5, Page No. 23)

4) प्रतितस्तूपमा (Q.No. 5, Page No. 22)

9. शिष्यावल्याः एकादशानुवाकस्य प्रयोजनं लिखत? (Q.No. 9, Page No. 61)

अथवा

''ब्रह्मशक्तिर्गरीयसी'' इति पठ्यांशस्य सारांशं लिखल ? (Q.No. 9, Page No. 61)

10. अधो निर्दिष्टेषु चत्वारि शास्त्रकाराणां उद्दिश्य द्वौ निबन्धौ लिखत ।

1) पाणिनि (Q.No. 3, Page No. 8)

2) भरतमुनि (Q.No. 9, Page No. 12)

3) कौटिल्य (Q.No. 3, Page No. 10)

4) माघः (Q.No. 3, Page No. 16)

FACULTIES OF ARTS, COMMERCE, SCIENCE, MANAGEMENT & SOCIAL SCIENCE

B.A., B.Com., B.B.A., B.Sc. and B.S.W

III-Year V-Semester (CBCS) Examination

Model Paper - II

SANSKRIT

(SECOND LANGUAGE)

Paper - V

Time : 3 Hours] [Max. Marks : 80

'अ' विभागः PART - 'A'

(4 × 5 = 20 Marks)

ANSWERS

I) चत्वारि प्रश्नाः समाधेयाः ।

1. गङ्गादेवी परिचयं कुरूत ? **(Q.No. 1, Page No. 1)**
2. ससन्दर्भ व्याख्यात । **(Q.No. 2, Page No. 5)**
   ''यान्यस्माकं सुचदितानि तानि त्वयोपास्यानि''।
3. 'पाणिनि महर्षि' उद्दिश्य, लघुनिबन्धं लिखत? **(Q.No. 3, Page No. 8)**
4. 'अनन्वथालङ्कारम्' लक्ष्यलक्षण पूर्वकं लिखत? **(Q.No. 4, Page No. 21)**
5. ससन्दर्भ व्याख्यात ।
   ''वायवे एतद्विजानीहि किमेतद्यक्षमिति'' । **(Q.No. 5, Page No. 28)**
6. 'भारवी' उद्दिश्य लघूनिबन्धं लिखत? **(Q.No. 3, Page No. 14)**

'आ' विभागः PART - 'B'

(4 × 15 = 60 Marks)

II) सर्वेप्रश्नाः समाधेयाः ।

7. द्वयोः श्लोकयोः प्रतिपदार्थं तात्पर्यं च लिखत ।
   अ) युवानमज्ञानयागमक्रमं स्वतन्त्रमैश्वर्यमदोध्दतं नृपम् । **(Q.No. 7, Page No. 40)**
   विपत्क्षणेन व्यसनानुबन्धजा क्षिणोति चन्द्रं श्रणदेव तामसी ।।

आ) धियः प्रकाशागुपदेशसंभृतात्तमो हि तारूव्यविजृम्भितं जनाः । (Q.No. 7, Page No. 32)
समुज्झितुं तात भवन्ति पारितास्तदेतदाकर्णयितुं त्वमर्हसि ।।

इ) भवत्यहङ्कारमहीरूहांकुरे दयापयश्शोषणदारूणोष्मणि । (Q.No. 7, Page No. 39)
तमः प्रदोषे तरूणिन्मि कस्य वा समञ्जसं पश्यति दृष्टिरञ्जसा ।।

ई) अरातिवर्गेन्मथनेन विश्रुतं विधातुमत्यन्तविनीतमप्युमुम् । (Q.No. 7, Page No. 31)
कदाचिदर्थोल्लसितेन भूपतिस्स वाङ्मयेनैवमुपादिशत्सुतम् ।।

8. द्वौ अलङ्कारौ लक्ष्यलक्षणपूर्वकं विशदयत।

1) प्रतितस्तूपमा (Q.No. 5, Page No. 22)

2) उपमा (Q.No. 5, Page No. 20)

3) दृष्टान्त (Q.No. 5, Page No. 25)

4) दीपकम् (Q.No. 5, Page No. 23)

9. गुरूः शिष्यान किं अनुशासति ? (Q.No. 9, Page No. 63)

अथवा

''ब्रह्मशक्तिर्गरीयसी'' इति पाठ्यभागे अगिनवा अग्निवायुरिन्द्रादीनां पराज्यं विवृणुत ? (Q.No. 9, Page No. 67)

10. अधो निर्दिष्टेषु चत्वारि शास्त्रकाराणां उद्दिश्य द्वौ निबन्धौ लिखत ।

1) माघः (Q.No. 3, Page No. 16)

2) श्रीहर्षः (Q.No. 3, Page No. 18)

3) भारविः (Q.No. 3, Page No. 14)

4) पाणिनि (Q.No. 3, Page No. 8)

FACULTIES OF ARTS, COMMERCE, SCIENCE, MANAGEMENT & SOCIAL SCIENCE

B.A., B.Com., B.B.A., B.Sc. and B.S.W

III-Year V-Semester (CBCS) Examination

Model Paper - III

SANSKRIT

(SECOND LANGUAGE)

Paper - V

Time : 3 Hours] **[Max. Marks : 80**

‘अ’ विभागः PART - ‘A’

(4 × 5 = 20 Marks)

ANSWERS

I) चत्वारि प्रश्नाः समाधेयाः ।

1. गङ्गादेवी परिचयं कुरूत ? **(Q.No. 1, Page No. 1)**
2. ससन्दर्भं व्याख्यात । **(Q.No. 2, Page No. 5)**
   ‘‘यान्यस्माकं सुचदितानि तानि त्वयोपास्यानि।’’
3. ‘श्रीहर्ष’ उद्दिश्य, लघुनिबन्धं लिखत? **(Q.No. 3, Page No. 18)**
4. ‘प्रतिवस्तूपमा’ लक्ष्यलक्षण पूर्वकं लिखत? **(Q.No. 4, Page No. 22)**
5. ससन्दर्भं व्याख्यात ।
   ‘‘वायवे एतद्विजानीहि किमेतद्यक्षमिति’’ । **(Q.No. 5, Page No. 28)**
6. ‘भारवी’ उद्दिश्य लघूनिबन्धं लिखत? **(Q.No. 3, Page No. 14)**

‘आ’ विभागः PART - ‘B’

(4 × 15 = 60 Marks)

II) सर्वेप्रश्नाः समाधेयाः ।

7. द्वयोः श्लोकयोः प्रतिपदार्थं तात्पर्यं च लिखत ।

   अ) गुरूपदेशः किल कथ्यते बूर्धेश्कर्कशं किञ्चन रव्वकुण्डम । **(Q.No. 7, Page No. 34)**
   अमेचकं नूतनमञ्जनं सतामाजातागाक्षयमभ्दुतं तपः ।।

आ) अशेषदोषाङ्करकुञ्जभूमयो मदान्धचेतोमृगबन्धवागुराः । (Q.No. 7, Page No. 42)
कथं नु विश्वासपदं मनीषिणां मनोजमाया भटशिस्त्रिकाः स्त्रियः ॥

इ) मदान्धकाशे हि महानिशीथिनी प्रबोधचन्द्रप्रतिरोधकालिका । (Q.No. 7, Page No. 37)
मनोजमत्तद्विपवैजयन्तिका शरीरिणां शश्वदलङ्घिनी दशा ॥

ई) विना फलं जीवितसंशयप्रदां विनोदबुध्दया मृगयां भजेत कः । (Q.No. 7, Page No. 45)
प्रमाद्यतां पार्थिवगन्धहस्तिनामियं हि वारी कथिता विचक्षणैः ॥

8. द्वौ अलङ्कारौ लक्ष्यलक्षणपूर्वकं विशदयत।

1) दीपकम् (Q.No. 5, Page No. 23)

2) उपमा (Q.No. 5, Page No. 20)

3) अप्रस्तुत प्रशंसा (Q.No. 5, Page No. 24)

4) अनन्वय (Q.No. 5, Page No. 21)

9. शिष्यानुशासनम् इति पाठ्याशस्य उपदेशम् उपवर्णयत ? (Q.No. 9, Page No. 63)

अथवा

उमा हैमवती देवानाम् अहङ्कार विनिर्मूलखितुं किं कृतवती इति सप्रमाणं विवृणुत? (Q.No. 9, Page No. 67)

10. अधो निर्दिष्टेषु चत्वारि शास्त्रकाराणां उद्दिश्य द्वौ निबन्धौ लिखत ।

1) भारविः (Q.No. 3, Page No. 14)

2) पाणिनि (Q.No. 3, Page No. 8)

3) कौटिल्य (Q.No. 3, Page No. 10)

4) श्रीहर्षः (Q.No. 3, Page No. 18)

FACULTIES OF ARTS, COMMERCE, SCIENCE, MANAGEMENT AND SOCIAL SCIENCES

B.A., B.Com., B.B.A., B.Sc. and B.S.W

III-Year V-Semester (CBCS) Examination

March - 2022

SANSKRIT

(SECOND LANGUAGE)

Paper - V

Time : 3 Hours] **[Max. Marks : 80**

'अ' विभागः PART - 'A'

(4 × 5 = 20 Marks)

ANSWERS

चत्वारः प्रश्नाः समाधेयाः ।

1. गङ्गादेवी परिचयं लिखत ? **(Q.No. 1, Page No. 1)**
2. ससन्दर्भं व्याख्यात - ''स्वाध्यायप्रवचनाभ्यां न प्रमदितव्यम्''। **(Q.No. 3, Page No. 4)**
3. ''पाणिनेः'' परिचयं लिखत? **(Q.No. 3, Page No. 8)**
4. दीपकालंकारस्य लक्ष्यलक्षणसमन्वयं कुरूत । **(Q.No. 4, Page No. 23, Bit - 4)**
5. ससन्दर्भं व्याख्यात - ''सर्वं दहेयं पृथिव्यामिति'' । **(Q.No. 5, Page No. 27, Bit - 1)**
6. माघस्य परिचयं लिखत? **(Q.No. 3, Page No. 16)**

'आ' विभागः PART - 'B'

(4 × 15 = 60 Marks)

चत्वार प्रश्नाः समाधेयाः ।

7. द्वयोः श्लोकयोः प्रतिपदार्थं तात्पर्यं च लिखत ।

   अ) मदान्धकाशे हि महानिशीथिनी प्रबोधचन्द्रप्रतिरोधकालिका । **(Q.No. 7, Page No. 37, Bit-5)**
   मनोजमत्तद्विपवैजयन्तिका शरीरिणां शश्वदलङ्घिनी दशा ।।

आ) गुरूपदेशः किल कथ्यते बूर्धेश्कर्कशं किञ्चन रव्वकुण्डम । (Q.No. 7, Page No. 34, Bit-3)
अमेचकं नूतनमञ्जनं सतामाजातागाक्षयमभ्दुतं तपः ।।

इ) दुनोति दण्डेन दुरूत्सहेन यः प्रसहा राष्ट्रं पदमात्मसम्पदाम् । (Q.No. 7, Page No. 50, Bit-13)
स वृक्षमारूह्य कुठारपातनं करोति मूलोद्दतनाय दुर्मतिः ।।

ई) तदेवमातान्यवधार्य धैर्यतस्तथा विधेयं भवतापि धीमता । (Q.No. 7, Page No. 59, Bit-18)
यथेयमेकान्तचला भवद्गुणैर्लभेत लक्ष्मी स्थिरतामनारतम् ।।

8. द्वौ अलंकारयोः लक्ष्यलक्षणसमन्वयं लिखत ।

अ) उपमा (Q.No. 8, Page No. 20, Bit-1)

आ) प्रतिवस्तूपमा (Q.No. 8, Page No. 22, Bit-3)

इ) अप्रस्तुतप्रशंसा (Q.No. 8, Page No. 24, Bit-5)

ई) टृष्टान्तः (Q.No. 8, Page No. 25, Bit-6)

9. गुरूः शिष्यान् किमनुशास्ति? (Q.No. 9, Page No. 61)

10. देवानाम् अहंकारतां विनिर्मूलयितु उमा-हैमवती किं कृतवती? (Q.No. 9, Page No. 67)
सप्रमाप्यं विशया.

11. द्वयोः परिचयं लिखत ।

1) कौटिल्यः (Q.No. 10, Page No. 10, Bit - 2)
2) श्रीहर्षः (Q.No. 10, Page No. 18, Bit - 6)
3) भारविः (Q.No. 10, Page No. 14, Bit - 4)
4) भरतमुनी (Q.No. 10, Page No. 12, Bit - 3)

FACULTIES OF ARTS, COMMERCE, SCIENCE, MANAGEMENT AND SOCIAL SCIENCES

B.A., B.Com., B.B.A., B.Sc. and B.S.W

III-Year V-Semester (CBCS) Examination

June / July - 2022

SANSKRIT

(SECOND LANGUAGE)

Paper - V

Time : 3 Hours] **[Max. Marks : 80**

‘अ ’ विभागः PART - ‘A’

(4 × 5 = 20 Marks)

ANSWERS

चत्वारः प्रश्नाः समाधेयाः ।

1. गङ्गादेवी परिचयं कुरुत ? **(Q.No. 1, Page No. 1)**
2. ससन्दर्भं व्याख्यात । **(Q.No. 2, Page No. 3, Bit - 2)**
   ‘‘मातृदेवो भव’’।
3. ‘‘माघकवेः’’ परिचये लिखत? **(Q.No. 3, Page No. 16, Bit - 5)**
4. अप्रस्तुतप्रशंसा - अलंकारस्य लक्ष्यलक्षणसमन्वयं कुरुत । **(Q.No. 5, Page No. 24, Bit - 5)**
5. ससन्दर्भं व्याख्यात ।
   ‘‘सर्वं दहेयं यदिदं पृथिव्यामिति’’ । **(Q.No. 5, Page No. 27, Bit - 1)**
6. भरतमुनिशास्तकारस्य परिचयं लिखत? **(Q.No. 3, Page No. 12, Bit - 3)**

‘आ ’ विभागः PART - ‘B’

(4 × 15 = 60 Marks)

सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः ।

7. द्वयोः श्लोकयोः प्रतिपदार्थं तात्पर्यं च लिखत ।
   अ) धियः प्रकाशागुपदेशसंभृतात्तमो हि तारूव्यविजृम्भितं जनाः । **(Q.No. 7, Page No. 32, Bit - 2)**
   समुज्झितुं तात भवन्ति पारितास्तदेतदाकर्णयितुं त्वमर्हसि ।।

आ) मदान्धकाशे हि महानिशीथिनी प्रबोधचन्द्रप्रतिरोधकालिका । **(Q.No. 7, Page No. 37, Bit - 5)**
मनोजमत्तद्विपवैजयन्तिका शरीरिणां शश्वदलङ्घिनी दशा ॥

इ) दुनोति दण्डेन दुरूत्सहेन यः प्रसहा राष्ट्रं पदमात्मसम्पदाम् । **(Q.No. 7, Page No. 50, Bit - 13)**
स वृक्षमारूह्य कुठारपातनं करोति मूलोद्दतनाय दुर्मतिः ॥

ई) भवादृशास्तु स्वत एव शुद्धया गुरूपोदेशेर्गुणितप्रकाशया । **(Q.No. 7, Page No. 57, Bit - 17)**
धिया निरस्तव्यसनानुबन्धया विलोक्य कार्याणि विधातुमीशते ॥

8. द्वौ अलंकारयोः लक्ष्यलक्षणसमन्वयं लिखत ।

1) उपमा **(Q.No. 5, Page No. 20, Bit - 1)**

2) प्रतिवस्तूपमा **(Q.No. 5, Page No. 22, Bit - 3)**

3) दीपकम् **(Q.No. 5, Page No. 23, Bit - 4)**

4) दृष्टान्तः **(Q.No. 5, Page No. 25, Bit - 6)**

9. शिष्यानुशासनम् इतिपाठ्यांशस्य विद्यार्थिनां कृते उपादेयताम् उपवर्णयत । **(Q.No. 9, Page No. 61)**

अथवा

''ब्रह्मशक्तिर्गरीयसी'' इतिपाठयभागे अग्नि-दायु-इन्द्रादीनां पराचयं विवृशुत। **(Q.No. 9, Page No. 67)**

10. द्वयोः परिचयं लिखत ।

1) पाणिनिः **(Q.No. 10, Page No. 8, Bit - 1)**

2) कौटिल्यः **(Q.No. 10, Page No. 10, Bit - 2)**

3) भारविः **(Q.No. 10, Page No. 14, Bit - 4)**

4) श्रीहर्षः **(Q.No. 10, Page No. 18, Bit - 6)**